

erica

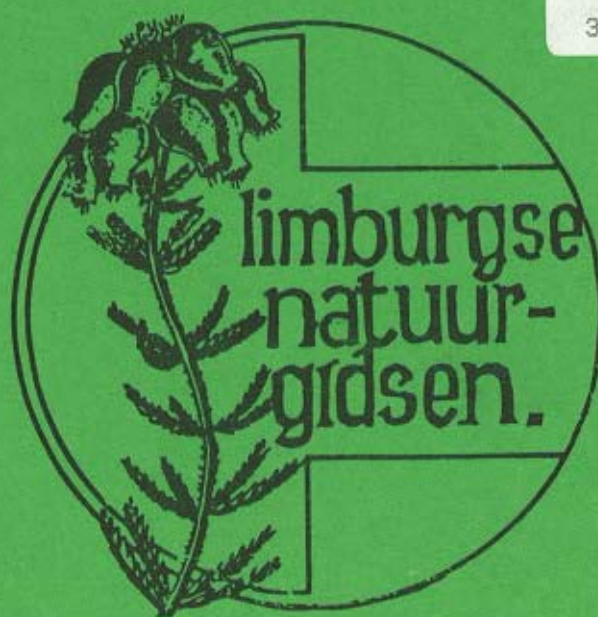
Driemaandelijke uitgave van de Werkgroep Limburgse
Natuurgidsen. Dit is het nummer van september 83.

Verantwoordelijke uitgever: Werkgroep Limburgse Natuur-
gidsen p/a: C. Ulenaers, Steenweg Linde 66, 3570 Peer.

SCHOEBEN ROGER
DORPSSTRAAT 62

3745 EIGENBILZEN

1983/3

ERICA: 11de jaargang. Dit is het nummer van september 1983.

Erica is een driemaandelijks uitgave van de Werkgroep Limburgse Natuurgidsen. De Vereniging is aangesloten bij NAL, Natuurbeschermingsactie Limburg.

Nationaal Verbond voor de Natuurbescherming

Voorzitter: Roger Schoebben, Dorpsstraat 62, 3742 Eigenbilzen; 011/41.31.86.

Secretariaat: Cécile Ulenaers, Steenweg Linde 66, 3570 Peer; 011/73.52.79.

Penningmeester: idem. Rekeningnummer: 235-0010248-75.

Redactie: alle leden van de Werkgroep en andere.

Redaktieraad: Theo Dreesen, Neeroeterenstraat 53, 3671 Opoeteren; 86.43.54.

Silvaen Janssen, Denestraat 6, 3660 Opblabbeek; 85.49.06.

Cécile Ulenaers, Steenweg Linde 66, 3570 Linde-Peer; 73.52.79.

Samenstelling, vormgeving en productie: Jef Leijssen.

Titelkarikaturen: Dan Jacob.

Druk en bundeling: Familie Van Houtte.

Erica verschijnt op 21 maart, 21 juni, 21 september en 21 december.

Copij binnen op: 15 februari, 15 mei, 15 augustus en 15 november.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit deze uitgave is alleen toegelaten ten dienste van de natuurbescherming en pas na contact met de auteurs.

Meningen, stellingen en uitspraken in deze uitgave, strijdig met de doelstellingen van de Werkgroep, worden na beraad door de redaktieraad van commentaar voorzien. Recht op antwoord is echter ten allen tijde gewaarborgd.

2

1. Voorpagina.
2. Inhoud.
3. Alzo sprak de voorzitter.
5. Vormingsactiviteiten.
6. Wandelprogramma.
7. Totdat de bom valt.
8. Bij leven en welzijn.
13. Beheer van het reservaat Het Koelerheike.
14. Make love, not war.
Jong geleerd:
18. Plantennamen in de volkstaal.
21. Kijk omhoog: herfststerrebeelden.
22. Herfstgedicht.
23. Evolutie, deel 7.
27. Na de vakantie, even grinniken.
Dat was het:
28. Contactdag Lommel 5 juni 83.
30. Graven in een groeve, oct 82.
33. Herfstwandeling met paddestoelen, oct. 81.
Terug naar de natuur:
35. 2600 uren waken bij een havikhorst.
37. Ezeltjes, een verhaal voor kinderen.

NAL-gedeelte.

39. Natuurkruiswoordraadsel.
40. Mars op Brussel vanuit Limburg.

inhoud

alzo sprak

de ondervoorzitter

Beste Vrienden,

Wie dacht dat zo'n ouderwetse zomer niet meer kon is wel bedrogen uitgekomen. Een lange hete zomer om van aan onze kleinkinderen te vertellen.

Vakantietijd, het is normaal dat ook de natuurgidsenactiviteiten even stilliggen. Al zullen velen zich in hun al dan niet verre vakantieoorden toch wel met natuurexploratie hebben bezig gehouden. Maar goed, september lijkt een drukker najaar aan te kondigen. Als jullie deze ERICA ontvangen, hoop ik velen onder u ontmoet te hebben, misschien op de voorbereidende wandeling op 4 september, maar zeker op de Nationale Natuurbeschermingsdag op 18 september te Stokkem.

Nu is de herfst niet zo bruisend en explosief als de lente, maar toch heeft de natuur ons veel te bieden. Ik zou even ook wat reclame willen maken voor onze vormingsactiviteiten: een paddestoelenwandeling, een geologische uitstap en zeker de excursie naar dat machtige landschap Zeeland met zijn tienduizende vogels. Exclusieve gelegenheden zouden wij zeggen en meer inlichtingen daarover vind je verder in dit nummer bij de vormingsactiviteiten en bij de rubriek "Dat was het".

Maar er is iets anders waarop ik speciaal de aandacht zou willen vestigen: de Nationale Vredesbetoging op 23 oktober te Brussel. Dit heeft niets te maken met sympathie voor links of rechts, oost of west, maar alleen met de zorg over de toekomst van onze leefomgeving, met de kommer voor de wereld die we voor onze kinderen nalaten. Om het immorele van de wapenwedloop te illustreren, geef ik enkele cijfers die ik putte uit het jaaroverzicht van Spectrum:

- Werelduitgave voor militaire doeleinden: meer dan 20 biljoen; dat is een miljoen keer één miljoen Belgische frank per jaar of 60 miljard frank per dag.

- Hiervan komt 70 % op rekening van de twee "groten" zijnde NAVO en WARSCHAUPACT.

- 100 miljard frank wordt per jaar uitgegeven voor militair onderzoek en ontwikkeling.

- Er wordt een enorm beslag gelegd op de grondstoffen: bijvoorbeeld elk van de 124.000 tanks is een verknoeiing van 3200 kgr Aluminium, 1000 kgr Chroom, 500 kgr Mangaan en 250 kgr Nikkel.

En dit alles gebeurt omdat de ene denkt dat "de andere" sterker is of wordt, terwijl elk van beide in staat is om de wereld 100 maal totaal te vernietigen. Kan het nog absurder en immoreler? Paul Newman, bekend acteur maar ook bekend voorvechter van de vredesbeweging in Amerika, drukte het zo uit: "Als jij en ik in een kelder vol explosieven zitten, maakt het dan iets uit dat jij 8 lucifers hebt en ik maar 6 ???". De huidige bewapeningsspiraal leidt onontkomelijk tot een volgende (kern)oorlog, waarna "De overlevenden de doden zullen benijden" zoals de bekende deskundige Helen Caldicott het uitdrukte. Ik doe dan ook een dringende oproep om Uw vredeswil tot uiting te brengen. En dat kan op 23 oktober te Brussel. Sluit je aan bij de verenigingen die autobussen inleggen of neem het initiatief zelf in handen.

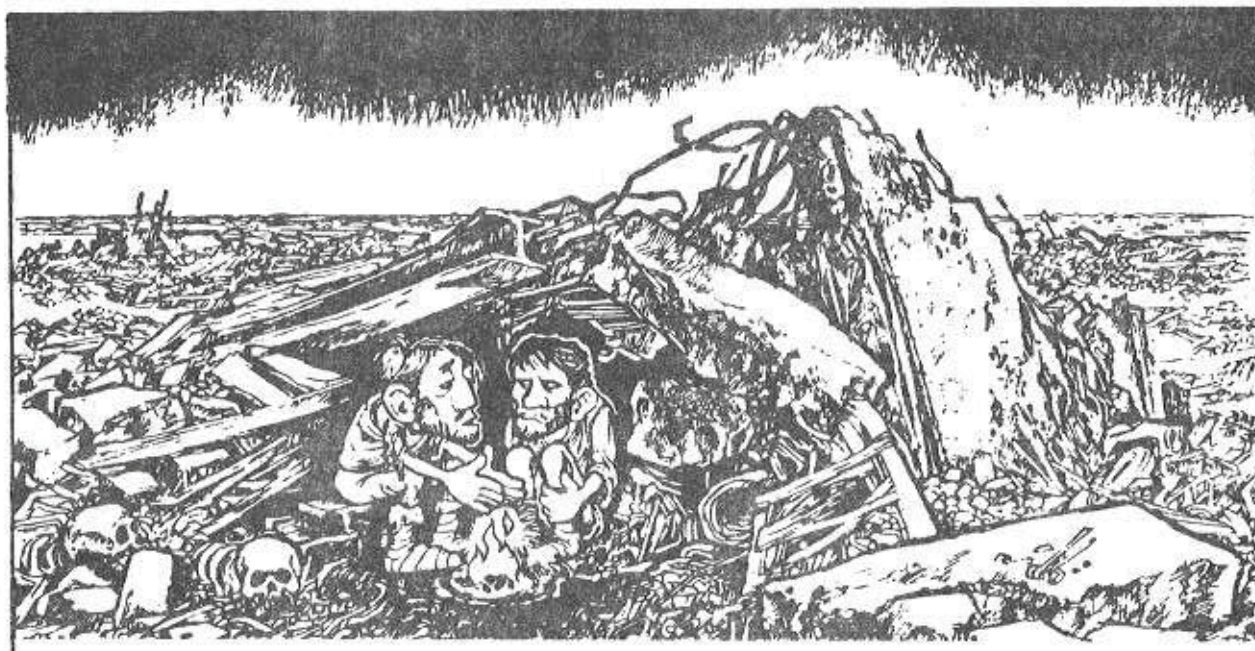
Zo. Ondanks deze bittere overwegingen, wens ik toch allen een prettige en zonnige herfst. Voor de talrijke cursisten te Bree, voor wie nu de beslissende momenten komen van eindwerk en stagewandeling, wens ik veel moed en doorzettingsvermogen. In de rangen van de milieubeweging zijn overal handen tekort.

Theo Dreesen, Opoeteren.

OnderVoorzitter van de Werkgroep Limburgse Natuurgidsen.

4

Het gerucht gaat, dat wij gewonnen hebben.

Deze illustratie uit de Volksmacht nr. 21/82 is duidelijk genoeg

vormingsactiviteiten

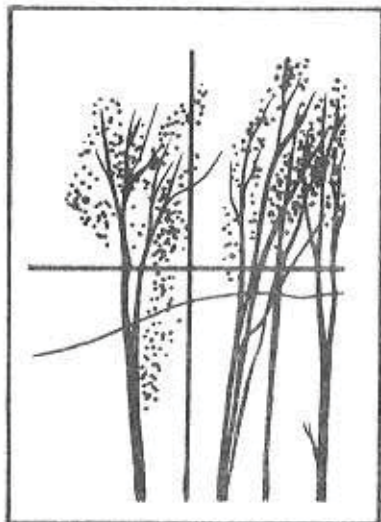
- 18 sept: NATIONALE NATUURBESCHERMINGSDAG te Stokkem aan de Maas.
Zie Nummer 2 en tussennummer 2 van jaargang 1983.
- 09 octo: PADDESTOELENTOCHT op de Kinderboerderij te Hasselt.
Met André Vandesande en Rik Libbot lopen we door het paradijselijk loofbos en bewonderen de kleurenwisseling van bladeren en paddestoelen. Zie: "Dat was het".
- 23 octo: NATIONALE VREDESBETOOGING TE BRUSSEL. In 1981 waren we met 200.000 om ons ongenoegen te laten blijken over de ver-spillingswaanzin ten voordele van enkelen. Eén leuze was duidelijk genoeg voor zichzelf: *WEG DIE BOMMEN, WERK VER-BOMME!* Ze schijnen het echter nog niet gehoord te hebben. Daarom gaan we dit jaar met 400.000, want het is nodig. Nu meer dan ooit tevoren.
Groen Limburg gaat naar Brussel onder de Groene Vlag, met de bus van NAL: Natuurbeschermingsactie Limburg.
Inschrijven: Nal-Midden-Limburg: 450-0424782-74, storting 150 frank, vermelding: Betoging 23 oktober Brussel.
Inlichtingen: Guido Huighens: 013/55.20.23.
Gust Feyen : 011/53.53.90.
- Bushalten: 12.00 uur: Kanaalkom Hasselt.
12.10 uur: Zonhoven aan de Kerk.
12.15 uur: Houthalen aan het Kruispunt.
12.30 uur: Lummen op het Dorpsplein.
- 06 nove: GEOLOGISCHE UITSTAP doorheen Limburg. Met Frans Keyers en Paul Denis, 2 experten terzake, wordt dat een even groot succes als in 1982. Zie: "Dat was het".
Verzamelen: Genk Station 09.00 uur.
- 11 dece: BUSUITSTAP NAAR ZEELAND. We gaan per autobus naar het wijdse Zeeuwse landschap om er die machtige brok natuur te verkennen waarbij duizende vogels worden garandeerd. Kom en laat je zien, het kan ook gezellig met de bus.
Inschrijven door storting van de vermoedelijke prijs van 250 frank op rekeningnummer 235-0010248-75 van Cécile Ulenaers. Vermelding: Busreis Zeeland. Alleen wie betaald heeft is ingeschreven, Bellen en dan niet mee-gaan gaat deze keer niet op. Bij onvoldoende inschrijvingen gaan we met de auto en worden de sommen terug-gestort of betaald.
Opstapplaatsen: 6.30 uur: Genk Station.
7.00 uur: Hasselt Kanaalkom.

Samenstelling van het Vormingsactiviteitenplan: Havee, Lummen.

wandel- proprogramma

- 25 sept: Herfstwandeling op Hengelhoef.
Gids: Florent Van Brabant.
9 uur op de Parking van het Kasteel, Hengelhoef, Houthale
- 25 sept: Natuurwandeling te Beverlo.
Gidsen: Milieugroep Bero.
14 uur aan de Jeugdclub 39/60 te Beverlo.
- 25 sept: Hrfstwandeling te Herderen.
Gidsen: Gerry Vos en Leefmilieu Riemst.
14 uur aan de Kerk van Herderen, Riemst.
- 25 sept: De Broekkant te St.Huibrechts-Lille, wateringeng.
Gidsen: Pierre Geunis en Lambert Theeuwis.
9 uur aan de kerk van St.Huibrechts-Lille, Neerpelt.
- 02 octo: Vloeiweiden te Lommel-Kolonie: laarzen, geen honden.
Gidsen: de Noord-Limburgse Natuurgidsen.
14 uur, einde van de Koloniestraat, Lommel-Kolonie.
- 02 octo: Homberg te Beverst, Bilzen: bos en weiden.
Gids: Edgard Stevens.
14 uur: parking Schoonbeekstr. (richting kasteel) Beverst.
- 02 octo: Nieuwenhoven St.truiden: De natuur door een heksenbril,
magische krachten en kruidengebruik.
Gidsen: Mien Verdingh en gidsen Wielewaal en Fruitstreek
- 09 octo: Wandeling in het Itterdal te Bree.
Gidsen: Wielewaal Bree.
14 uur aan de ingang van het Park te Opitter, Bree.
- 16 octo: Tessenderlo: As en omgeving.
Gidsen: Werkgroep Ecologie Tessenderlo.
14 uur aan de Kiewithoeve te Engsbergen, Tessenderlo.
- 16 octo: Herfstwandeling op het Plateau van Kaestert.
Gidsen: Ivo Thjs en Leefmilieu Riemst.
14 uur aan de Kerk van Kanne, Riemst.
- 30 octo: Koersel 't Fonteintje: bosgebied.
Gidsen: Milieugroep Bero.
14 uur aan de Kapel 't Fonteintje, Koersel, Beringen.
- 06 nove: Vloeiweiden te Lommel-Kolonie: zie 2 oktober.
- 06 nove: Appelweld te Beverst, Bilzen: veld en bos.
Gids: Edgard Stevens.
14 uur: parking Schoonbeekstr (richting kasteel), Beverst.

bij leven... en welzijn

IN MEMORIAM HERMAN DELAUNOIS.

8

Herman DELAUNOIS overleed begin augustus in de leeftijd van 64 jaar. Een donderslag bij heldere hemel, het vellen van een boom, de val van een reus.... zo ervaarde de Vlaamse Natuurbescherming de dood van deze man.

Velen herinneren zich ongetwijfeld nog de merkwaardige spreekbeurt op onze jaarvergadering te Koolen-Borgloon in 1982. Weinigen zullen echter de daadwerkelijke betekenis hebben vermoed van de toenmalige gastspreker. Inderdaad: Delaunois was de pionier van de milieuzorg in Vlaanderen, drager van de fakkel van de geestdrift voor de milieuzorg die hij had overgenomen van zijn moeder, auteur van talloze artikelen in even zo talloze periodieken, gastspreker op voorname bijeenkomsten en congressen, niet aflatend panellid bij vele debatten, betoger voor een betere maatschappij, aanhanger van de vredesbeweging, actieman voor het behoud van het Peerdsbos, de Westhoekse Duinen en de Kalmthoutse Heide, vurig verdediger van de idee voor de landschapsparken, medestichter van Bond Beter Leefmilieu, Centrum voor Natuurbeschermingseducatie en Nationaal Verbond voor de Natuurbescherming, bestuurslid van zoveel andere verenigingen, bezieler van het behoud van natuur én monument die hij zag als ondeelbaar en waarvan de visie gestalte kreeg in het tijdschrift Natuur en Stedeschoon.

Ik vraag mij wel eens af hoe hoog hij zou geklommen zijn op de ladder van de politieke Judasbenoemingen, als hij had willen meespelen met diegenen die hij nu zonder ophouden ter verantwoording durfde roepen. Men kan gerust stellen: Delaunois was de integriteit zelve en dat is misschien wel zijn mooiste ereteken in deze tijd van corruptie en verzuiling, van gatkruiperij en eigenbelang.

In het dagelijks leven was elke ontmoeting met hem een uiting van vriendschap tussen gelijkgezinden, een vraag naar het wel en wee van elke dag, een deelname aan de zorg die het bestaan van elke vereniging vraagt, een vonk van grensoverschrijdende visie, een flits van analyserend en synthetiserend vermogen, een voetstap op het pad van de grootdenkendheid. Delaunois wist overal raad op, bij hem vond je altijd steun. Zijn enorme bekommernis voor de bundeling der krachten en de samenwerking tussen de verschillende groeperingen, liep als een rode draad doorheen zijn hele leven en carrière. Geen enkele discussie ging hij daarvoor uit de weg, geen enkele inspanning was hem daarvoor te zwaar. Frustraties, tegenwerking en onbegrip waren dan ook zijn deel. Ze beletten hem echter niet, dat hij 3/4 van zijn energie bleef besteden aan de verzoening der standpunten. Wie kan deze vurige vechter voor de betere waarden vergeten, deze grote pleiter van de eendracht met zijn vlammeende begeestering en zijn opwekkend redenaarstalent.

Voor mij was hij het merkwaardigst in de zin, dat je aan hem houvast had in de strijd voor een schoner milieu en een betere maatschappij. Mijn meest persoonlijke herinnering blijft zijn vlijmscherpe typering van het opzet en zijn inzicht in het kulturele niveau van ons werk bij de viering van het 10-jarig bestaan. Zijn speciale woorden van Herkenning en Waardering draag ik als een fakkel in mijn hart. Voor mij was het niet alleen een eer hem te kennen, ik deed ook nooit vergeefs beroep op hem voor Erica, hoe druk hij het ook had.

Dag Meneer Delaunois, spijtig dat wij ons niet meer aan U kunnen optrekken. Nu de vlam voor het milieu op een zo ontstellend laag pitje is gedaald, hadden wij U meer dan ooit nodig. Maar Uw rust hebt U ruimschoots verdiend. Aan Mevrouw bieden wij onze bijzondere deelneming.

IN MEMORIAM MIA VANSTREELS.

Mia VANSTREELS overleed te maaseik op 2 augustus in de leeftijd van 53 jaar. Zij was natuurgids van de lichte Kinrooi, 1977. Wij zagen haar zelden op de activiteiten, want haar werk liet geen openbaar engagement toe. Het slorpte haar bovendien zodanig op, dat niets menselijks haar nog vreemd was.

De keren echter dat zij er onmerkbaar was, stonden wij perplex van haar eenvoud, haar minzame gemoedelijkheid, haar diep menselijke warmte, haar onverpoosde interesse voor wat wij trachten te doen. Haar morele steun was een stimulans en door haar getrouwe ruime jaarlijkse materiële bijdrage legde zij getuigenis af van haar diepe bekommernis voor de teloorgang van ons milieu. Haar grote bezorgdheid om langs de weg van de educatie daar iets aan te doen kreeg daardoor gestalte. Onze bijzonder hartelijke dank daarvoor. Dag Mia, ook jou vergeten we niet, dat je eindelijk rust moge vinden.

IN MEMORIAM DE KEMPENSE MOEDERS.

God schiep de moeders omdat hij niet alles zelf kon doen, aldus een heel oud en bovendien ook nog Vlaams spreekwoord. Deze lange, hete zomer was hard voor de oude moeders. Hij ontnam er ons verschillende met de meedogenloosheid die lange hete zomers eigen is.

Eens zag ik in mijn tuin, aldus een der nazaten, een stokoude piramide zo maar omver gevallen liggen tegen de wijze grond die altijd al bereid is geweest zomaar alles op te vangen en in zich op te nemen. Denkend over dit onverwachte gebeuren, kwam ik tot de vaststelling, dat hij er zo maar oud, versleten en afgeleefd was gaan bijliggen alsof de cyclus voorbij was, alsof het niet langer nodig was deel te nemen aan het leven want hij had genoeg vruchten gedragen.

Zo stierven ook de oude moeders: uitgeblust en afgeleefd, wijs en gelaten in hun lot, nadat ze een heel leven lang hadden gegeven, gewerkt en gevoed, gezorgd, gebeden en gewroet om gestalte te geven aan het leven dat zij hadden geschonken. Wat een dramatiek schuilt er achter zo'n leven...wat een troost moet het zijn zoveel te hebben kunnen geven. Dank U lieve moeders, voor wie jullie nalieten, voor jullie zorgen, voor jullie liefde...heel veel dank. Zo gedenken wij deze keer:

Johanna Roggen, moeder van Amanda en Jos Paradis, gestorven op 31 mei in de leeftijd van 77 jaar; Catharina Loots, moeder van Albert Mertens die ons verliet op 1 juni in de leeftijd van 85 jaar en Margriet Cochier, schoonmoeder van Eugène Wellens die van ons heenging op 18 juli in de leeftijd van 88 jaar. Aan alle nabestaanden bieden wij onze bijzondere deelneming aan. Het is en blijft zoals Gezelle zei:

*De dood en geeft geen gena
zij voegt de rijkstaf bij de spa
de krone bij den vilten hoed
de onbuigbare alles buigen doet.*

IN MEMORIAM JULES VANVOORDEN.

Jules VANVOORDEN overleed te Herck-de-Stad op 5 juli in de leeftijd van 82 jaar. Deze rijzige ambtenaar was buiten zijn beperkte kring minder bekend, maar zijn leven en het belangloos werk, dat hij stil, getrouw en degelijk op de achtergrond verrichtte, waren daarom zeker niet minder verdienstelijk. Wij denken bijvoorbeeld alleen nog maar aan de tientallen jaargangen van Natura-Limburg, waarvan hij de maker was. Wie zich ooit bekommerde met het maken van een blad weet wat dat te betekenen heeft.

10

Door de materiële verwezenlijking van dit tijdschrift, gaf hij niet alleen vorm aan de ideeën van vele 'groen'-denkenden, maar bepaalde hij voor een groot deel ook de uitstraling die van deze 3-maandelijks uitgegave uitging. Niet voor niets vonden wij het nodig haar ten gepaste tijde aan te prijzen. Zodoende hielp hij in niet geringe mate mede de basis vormen van de hedendaagse Milieubescherming en Natuureductie in Limburg. Jules was ook een zodanig stipt en hard werkend secretaris van Natura Limburg als vereniging, dat zijn opvolging grote problemen schept. Zij vormt voor de jongeren eens te meer een uitdaging om de handschoen op te nemen.

Hij was geen natuurgids in de echte zin van het woord. Zijn relatie tot onze Werkgroep kenmerkte zich echter door gemoedelijke wijsheid, stimulerende belangstelling en belangloze bereidwilligheid. Wij zijn hem erg dankbaar voor zijn onvermoeibare inzet. Dag Jules, we vergeten je niet. Als waardering plaatsen wij hierbij een gedicht van zijn grote vriend Pater Landewald Jansen, speciaal voor hem geschreven.

*Hij droeg de lente door zijn zomer
en herfsttooi door zijn late tijd,
verweefde in zijn leven dromen,
tot op het eind zijn taak gewijd.*

*Hij wortelde in vaste bodem,
zijn stam had stevigheid van eik
en nooit verslenste in zijn zode
de weelde van het bloemenrijk.*

*Nooit heeft zijn tak een tak geschonden
al stond hij midden in het bos,
met mens en dier en plant verbonden
liet hij de zon aan beuk en mos.*

*Zijn levensbloei was rust der ogen,
zijn vruchten ruime overdaad,
hij liet ze vallen, zonder bogen
op eigen groothied van zijn daad.*

*Hij steunde aan zijn zijde
de witte boom naast hem geplant,
zij stengelden hun lover beiden
ineen als streling hart aan hart.*

*Hun beider kruin rees naar de hemel,
gevoed, gelouterd door Gods dauw,
zij blonken nog in avondschemer
als zonnegoud, elkander trouw.*

*Een reuzeneik kan niet verbloeien,
zijn wens en werk zet verder vrucht,
in God blijft liefde welig groeien
als milde zon en blauwe lucht.*

*Hij zal een boom van vrede blijven
in wedervoelen met ons één,
de weemoed uit ons hart verdrijven
al dankend door herdenken heen..*

ZIJ LEVEN LANG....

Bij alle dood is er echter ook hoop en nieuw leven in de boerderij. Deze keer is dat letterlijk het geval geweest, want op 11 oogst weerklonk een nieuw gekraai in de woonst van Rik Rappé en Marijke Van Houtte, onze zo duurzame medebestuursleden. Ene MARJAN kwam daar te voorschijn. Met een luide schreeuw zette ze de eerste stap naar een andere wereld, ruilde water voor aarde en lucht, duisternis voor licht, beklemming voor de vrijheid, donkerte voor dui-
zende kleuren, eenzaamheid voor geborgenheid. Direct al verkondigde zij de moderne boodschap van eenvoud en soberheid, die ook haar ouders aanhangen. De vader mankeert niets en is zo fier als twee gieters. De moeder en het blozende kind stellen het uitzonderlijk wel en vertonen dezelfde kenmerken.

Proficiat van ons allemaal. Persoonlijk denk, en er zijn er nog die dat denken, dat het kind letterlijk en figuurlijk te benijden is voor de ruimte waarin het mag opgroeien; om de breeddenkende opvoeding die het zal krijgen van de onafhankelijke mensen waarbij het mag groot worden. Misschien wordt het wel de allerlaatste der Mohicanen. Of beter nog...misschien wordt het wel de eerste van een gans nieuwe generatie die lak heeft aan al dat consumptiegedoe, die daarvoor niet meer wil werken, die zich weigert te laten knechten voor zo'n prullen. Het zij zo.

Wij hopen in alle geval, dat alle dieren van de boerderij er niet constant met hun neus willen bijstaan zoals dat in het stalleke van Betlehem het geval was, want dan is er geen plaats meer voor Rik en Marijke. Maar dat zouden ze ook nog wel kunnen verdragen, want zo zijn ze. De dieren zijn daar even heilig als de mensen, want ook dat is leven. Dat ze heel lang en gelukkig leven: de vader, de moeder en de Marjan, je hoort er beslist nog van.

ZIJ LEVEN NOG LANGER....

De Meer en Mevrouw Ulenaers-Gielen, de ouders van ons aller Cécile, vierden op zaterdag 20 augustus te Linde-Peer hun Gouden Bruiloft, het feest van 50 jaar samenzijn, het beleven van vreugde en pijn. Traditioneel gebeurde dat met de hele tralala en hopsasa die daarbij gebruikelijk is en waaraan ook de geburen zich niet onbetuigd lieten. Het moet een feest van jewelste geweest zijn naar het schijnt. Ze spreken er vandaag nog over. Het werd gevierd naar aloude Kempense gewoonte met alles erop en eraan, met versieringen van have en

goed. En in Linde-Peer weten ze nog hoe dat moet. Een echte morele opkikker moet dat geweest zijn, een stimulans om er nog heel veel jaren bij te doen.

Onze hartelijke gelukwensen voor de voorbijs en de komende huwelijksjaren van deze nog zo flinke mensen. Onverpoosd doen ze verder en zijn ze bezig om voor Cécile de thuis te scheppen, die zij nodig heeft en haar in staat stelt, om zonder ophouden al haar tijd en energie te besteden aan onze Werkgroep op de manier zoals zij dat nu al jaren bezig is te doen, en zonder dewelke het er povertjes zou mee gesteld zijn. Voor die sfeerschepping, de bekommernis om ons werk, het talloze keren dat de telefoon werd aangenomen en om nog zoveel meer: onze hartelijke dank en volgend gedicht van Jos Vinks ter bezinning.

God, laat me nog tijd....

*'t Verlangen wordt ouder en stiller met het trage
stromen van 't bloed dat zijn grenzen hervindt:
een droom die verbloeit en die nooit meer begint
in 't kil en ontnuchterend toegaan der dagen.*

*Ik wil om het vluchten der ueren niet klagen
die glijden als wolken naar einder en zon
en niet om het lied dat ik amper begon.
Wie weet of mijn stem nog tot 't einde zal dragen.*

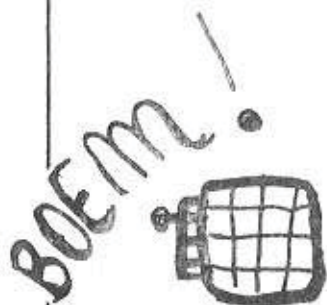
*Doch laat mij, o God, nog dees' luttele dagen,
tot mij uw vlam heeft tot asse verteerd,
laat mij, tot ik mijn kinderen 't woord heb geleerd
dat mij bevrijd voor Uw aanschijn zal dragen.*

12

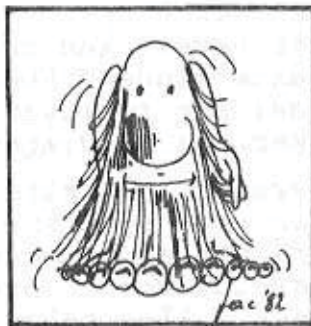
Tekst en samenstelling: Jef Leijssen, Overpelt.

Gedichten: Guido Gezelle, Landewald Janssen en Jos Vinks.

Bronnen: het in memoriam Delaunois werd geschreven op basis van notities gedaan bij de toespraken op de uitvaart. Deze ging door op zaterdag 13 oogst 1983 op het Schoonselhof te Antwerpen.

*vrede betekent voor mij geen
bommen of kanonnen maken
maar het geld ervoor aan de
arme kinderen geven.*

natuur en beheer

BEHEERSWERKEN IN HET RESERVAAT "KOELERHEIKE" TE BEEK-BREE.

Het reservaat Koelerheike ligt te Beek-Bree, Houterstraat. Het is ongeveer 1,6 ha groot en is gelegen in een kleinschalig natuurgebied, aansluitend met de Luysen en Mariahof. Het reservaat bevindt zich tussen natte beemden, bijna allen omgeven door houtwallen, houtkanten en grachten. In de omgeving bevinden zich ook elzenbroeken en populierenaanplantingen met veel ondergroei. Vanzelfsprekend wint dit Wielewaalreservaat daardoor aan betekenis, ondanks het feit dat het 9 jaar heeft gefungeerd als gemeentelijke stortplaats.

Het perceel werd tot 1976 gebruikt voor het storten van hoofdzakelijk huishoudelijk afval en afval van wegen, waaronder betonbrokken. In het perceel bevinden zich ook verschillende putten, gevolg van het feit dat hier in het begin van de eeuw zand werd gedolven voor de plaatselijke huizenbouw.

Sedert de sluiting is er op het perceel vanzelfsprekend veel schaar- en hooghout gegroeid. Zo treffen we in het natte gedeelte vooral waterwilg aan en ook heel wat els, zodat we bijna kunnen spreken van elzenbroek. Op de drogere gedeelten staan heel wat jonge eiken en berken. Vooraan liggen her en der betonnen brokstukken verspreid, rijkelijk begroeid met netels en brandnetels. Het is de broedplaats van zangvogels als tjif-tjaf, grasmus en bosrietzanger. De wielewaal heeft hier ook jaarlijks zijn zangpost. Omwille van de interessante ligging en de rijke fauna, besloot onze afdeling dit perceel in beheer te nemen en in te richten als reservaat. Daarvoor werd met de gemeente Bree een huurcontract afgesloten van 9 jaar.

De eerste beheerswerken bestonden uit het verwijderen van aan de oppervlakte liggend huishoudelijk afval zoals blik, plastic zakken, geraamten van meubels, enz., het heeft geen naam. Deze afval werd langs de weg naar het reservaat gestapeld en door de gemeente na afloop weggehaald. 4 containers was de buit rijk. Het verwijderen van plastic was geen lachertje, want hij zat gedeeltelijk vast in de grond of lag in het water, gezien het perceel voor een groot gedeelte nat en moerassig is. Dit werk vergde ongeveer 30 manuren. Het resultaat was naar verhouding en liet een nette indruk na. In een drogere periode zal de rest uit het water worden opgevist en worden verwijderd.

Vooraan is het perceel nogal ongelijk door de her en der verspreid liggende betonbrokken. Deze zullen met behulp van een

gemeentelijke bulldozer op een hoop worden geduwd en met aarde bedekt waarop een weelde van netels kan groeien. Heel wat zangvogels kunnen hierin een nestplaats vinden. Vooraan zal een rij bomen worden aangeplant met het doel het reservaat een beetje aan het zicht te onttrekken hetgeen zeker zal bijdragen tot de rust.

Verder zal in het moerassig gedeelte waterwilg worden gekapt om open plekken te krijgen waar spontane plantengroei kan komen. Deze zijn interessant voor het aantrekken van waterwild zoals eend, watersnip... Ook zal schaarhout worden gekapt op drogere gedeelten. Eik en in mindere mate berk zullen behouden blijven zodat zich stilaan een loofbos kan vormen. Ten slotte zullen op het reservaat nestkasten gehangen worden voor mezen, uilen....

Jaak Janssen, Bree.

Conservator van het reservaat Koelerheike.

make LOVE, not WAR

Samen met de 400.000 mensen van andere gezindten, nemen de leden van onze Werkgroep vanzelfsprekend allemaal deel aan de grote betoging voor de vrede die doorgaat op 23 oktober 83 te Brussel. Ondanks de kritieke fase waarin de wereld zich bevindt, is er misschien nog iemand die twijfelt aan het nut van de betoging, die niet voldoende gemotiveerd is, die zich laat overdonderen door de kat-uit-de-boom-kijzers, die het misschien nog belachelijk vindt ook nog, je weet nooit. Voor hen volgen enige uitspraken van mensen die weten wat ze zeggen. Daar kunnen de lauwen onder ons zich aan optrekken.

J.L.

"We zijn op weg naar Armageddon, als we de huidige koers blijven volgen... De kans op zo'n ongewilde oorlog zal toenemen in de jaren 80, niet alleen door de nu op gang gebrachte déstabiliserende wapens, maar ook omdat de neiging duidelijk wordt in Amerika, om de militaire macht te gebruiken voor het beveiligen van economische belangen." (NRC 2/2/80)

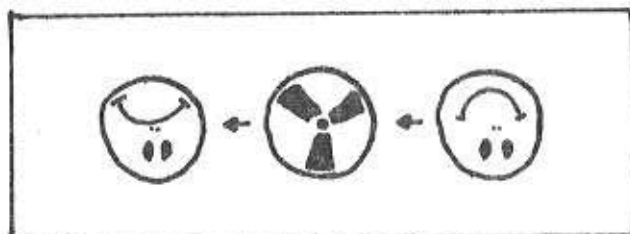
Prof. B. Röling, lesgever in de leer van oorlog en vrede.

"Er zijn vaak mensen die aan historici vragen hun iets te vertellen over de toekomst. DE hemel weet dat het moeilijk genoeg is iets te weten over het verleden. De historicus is niet beter in staat dan anderen om de toekomst te voorspellen. In feite is hij daartoe minder bij machte omdat hij begrip heeft van de oneindige veelsoortigheid van hetgeen kan gebeuren. Als mensen mij vragen: "Zal er nog weer een oorlog komen?" dan ben ik geneigd te antwoorden: "Als mensen zich in de toekomst gedragen zoals ze gedaan hebben in het verleden, dan komt er weer een oorlog". Maar natuurlijk is het altijd mogelijk dat mensen zich anders zullen gedragen. Mijn persoonlijke intuïtie doet mij denken, dat dit onwaarschijnlijk is, en dat er een derde wereldoorlog zal komen. Op een dag zal het afschrikingsmiddel falen om af te schrikken." (How wars begin, 1979).

Prof. A.J.P. Taylor.

"Ik beweer, als arts, dat atoomtechnologie het leven op onze planeet bedreigt. Als de huidige tendens zich voorzet, zullen de lucht die wij inademen, het voedsel dat wij eten en het water dat wij drinken spoedig besmet zijn met zoveel radio-actieve verontreiniging dat deze voor de volksgezondheid een veel groter gevaar vormt dan enige andere ramp die de mensheid ooit heeft ondergaan."

Dr. Helen Caldicott, arts.

EEN MISDADIGE BEWAPENING EN EEN WEERGALOZE VERSPILLING.

De openbare uitgaven voor de bewapening zijn in de geschiedenis nog nooit zo hoog en zo zinloos geweest. Wat de juiste omvang van de bestede miljarden en van de oorlogsuitgaven aangaat, kent men voornamelijk de overwegende tendensen, niet de nauwgezette getallen, want daarvoor zijn er te veel geheimen. Dat de bewapening vloekt met elke democratie behoeft geen betoog: het volk wordt noch gekend in de werkelijke bestedingen, noch in de uitvindingen, noch in de toepassing van de gespecialiseerde kennis van zeer weinige deskundigen. De helft van alle uitvindingen betreft het militaire bedrijf en natuurlijk zijn ze geheim.. 15

Ten tweede worden formidabele sommen uitgegeven voor uitrustingen, die in een derde wereldoorlog volkomen waardeloos zijn, en die in een kernoorlog met raketten van de atmosfeer of de stratosfeer uit worden vernietigd: tanks, kanonnen, vrachtauto's, vliegtuigen, schepen, die geen kernafweer hebben. Er worden honderden miljarden per jaar besteed aan producten van ondernemingen, die schandalige winsten maken, opzienbare steekpenningen betalen en wapenen leveren, die in de Tweede Wereldoorlog goed zouden hebben gepast, maar voor de Derde weggegooid geld zijn.

In ons Landje zijn er meer dan honderd generaals met topsalarissen, plus een daaronder parasiterend kader, met een opgetrommelde geuniformeerde schare, en een zeer kostbaar materiaal, voor geen ander doel dan een schijnveiligheid te beloven, of om ingezet te worden tegen het eigen volk, als dit in verzet zou komen. De conventionele legers zijn zinloos, behalve bij wijze van naakte financiële uitbuiting door een zeer kleine minderheid.

Intussen zijn de totale kosten voor de bewapening in 1980 door het Stockholm International Peace Research Institute geschat op 500.000 miljoen dollar per jaar. Dat is een onvoorstelbaar bedrag, juist als men het omzet in Nederlandse termen: één miljoen keer één miljoen gulden, te weten één biljoen gulden naar onze terminologie (voor België te vermenigvuldigen met 18)

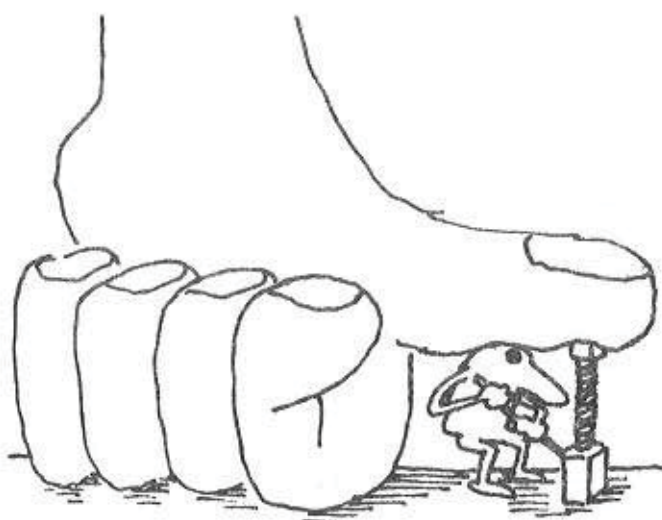
Men kan ook zeggen: duizend miljard gulden. Onze "verzorgingsstaat" kan voor 15 miljoen mensen drijven op honderd miljard gulden. Het bedrag van de bewapening kan dus formeel tienmaal zoveel, dwz. 150 miljoen mensen een veilig westers bestaan verzekeren.

In werkelijkheid kan men er veel meer mee doen. In de Derde Wereld, de arme landen daarvan, kunnen mensen bestaan, met onderdak, voedsel, kleding, onderwijs, van duizend gulden per jaar, dus vijfdui-

zend gulden voor een gemiddeld gezin. Dit betekent dat men bij besteding van één miljoen gulden duizend mensen een behoorlijk leven kan verschaffen. En met de uitgave van één biljoen gulden kunnen duizend miljoen mensen of één miljard uit de ellende worden verlost, één vierde deel der aardebewoners en de helft van de arme massa's

Dit zijn verbluffende cijfers, maar waar. Als de bedragen die weggesmeten worden aan bewapening, als investeringen zouden worden besteed voor de productie van voedsel, kleding, onderwijs, enz...dan zou het resultaat zijn, dat binnen 10 jaar de aarde geen armoezaaiers meer zou kennen. De werkegelegenheid en de productiviteit zouden een forse sprong omhoog maken.
(De derde wereldoorlog)

Anton Constandse, anarchist.

"Het is moeilijk voor het menselijk verstand om een begrip te krijgen van de kracht die opgesloten ligt in het betrekkelijk kleine reactorhart en de risico's die aan de controle ervan verbonden zijn. In het verleden hebben we steeds kunnen leren van technische fouten, met kernenergie kunnen we ons deze luxe niet meer veroorloven.

Dale Bridenbaugh, voormalig top-ambtenaar in de atoomlobby.

Als een kerncentrale explodeert, dan zullen duizende mensen perstond sterven. Twee weken later zullen weer duizenden door de akute straling sterven. Het haar valt uit, de huid raakt in grote flarden los, men begint te braken, men krijgt diarree, de bloedcellen sterven af.

Men sterft dus door infectie of bloedingen. 5 jaar daarna zal er een leukemie-epidemie optreden. 15 tot 40 jaar daarna komt het tot een kankerepidemie. Bij generaties daarna zullen er waarschijnlijk misvormingen optreden.

Helen Caldicott, arts.

"Kernenergie is een "technisch wonder" geworden en het is niet duidelijk wie het controleert en of het eigenlijk wel gecontroleerd wordt."

Dale Bridenbaugh, voormalig top-ambtenaar bij de atoomlobby.

Amerika heeft op dit ogenblik ongeveer 30.000 kernbommen.
 Rusland heeft op dit ogenblik ongeveer 20.000 kernbommen.
 Amerika is van plan in de komende jaren nog eens 17.000 kernbommen te maken. Rusland wil er ook nog 13.000 maken. Samen is dat dan 80.000 kernbommen rond 1990 en elk van die bommen heeft een kracht die vele malen groter is, dan de bom die in 1945 op Hiroshima werd geworpen.

Men heeft berekent dat binnen 30 dagen na een algehele kernoorlog 90 % van alle Amerikanen, Russen en Europeanen zal dood zijn. Er zullen miljoenen rottende lichamen zijn. Er zullen epidemien ontstaan van alle ziekten die we nu onder controle hebben: typhus, pest, polio en dysenterie. Er zullen weinig of geen artsen zijn. Er zullen geen medicijnen zijn. De nog levenden en stervenden zullen aan hun lot overgelaten zijn. De beschaving zoals wij die nu kennen zal totaal vernietigd zijn. De levenden zullen de doden benijden.

Dr. Helen Caldicott, arts.

"Ik ben tot de overtuiging gekomen, dat kernenergie iets is wat we ons niet kunnen veroorloven en ik zal al het mogelijke doen om deze overtuiging kenbaar te maken aan het publiek dat uiteindelijk zal moeten beslissen over het al dan niet verder zetten van het kernenergieprogramma.

Dale Bridenbaugh, voormalig top-ambtenaar bij de atoomlobby.

Zo, dat is dan dat. Ik hoop dat nu iedereen inziet dat het nodig is deel te nemen aan de grote vredesbetoging van 23 oktober 1983. te Brussel.

J.L.

17

jong geleerd

HANEPOOT, SCHOM, BIBBERMINNEKENS EN ZO MEER.

Voor stadsmensen heet iedere grassoort 'gras', zonder meer. Landslieden en tuiniers maken wel iets meer onderscheid. Echt niet zoveel dat ze, aan een groot aantal, een algemeen-Nederlandse naam kunnen geven. Aan erg opvallende of lastige grassen gaf de boerenbevolking wel een 'volksnaam'. In mijn onderzoek aangaande de dialectische namen van planten en vruchten in Limburg, heb ik het niet gewaagd de grassen te betrekken, behalve dan een drietal.

Bij het opmaken van de lijst kwam mij spontaan voor de geest de bijzonder fraaie soort, nu in de flora BEVERTJES, vroeger TRILGRAS geheten. Onder de lastige vertegenwoordigers selecteerde ik de WINDHALM, eertijds in de graanvelden onuitroeibaar. Daar kwam nog bij de HANEPOOT, in het oog springend wegens de vorm van zijn bloeiwijze en zijn ongewenst voorkomen in tuinen en op akkers. In deze korte bijdrage wil ik even putten uit de ingezonden volksnamen van deze drie soorten.

DE HANEPOOT.

De Latijnse naam heeft een erg ongemakkelijke klank namelijk *Echinochloa crus-galli*. *Echino*, aan het Grieks ontleend, betekent zoveel als stekelig; *crus-galli* wil zeggen hanepoot. Luisteren wij ook eens naar onze burens. De Duitsers houden het bij *Hühnerhirse* (hoendergierst en de Fransen, wellicht in navolging van de Romeinen, zeggen gewoon *Pied-de-coq* (hanepoot). De ingewonnen Limburgse volksnamen zijn vooral te herleiden, enerzijds tot vogelvoet, hanepoot, kraaivoet, anderzijds, ietwat eigenaardig, tot ijzelgras.

Vogelvoet hoor je te Heusden, Stal-Koersel, Zolder, Zonhoven. Te Lillo-Houthalen noteerde ik vogelpoet en te Halen kraovoet (kraaivoet). Ongetwijfeld gaf de vogelvoetvormige schikking van de zijtakjes aanleiding tot die namen. Of gaan die namen mede terug op het Latijnse *crus-galli*? In heel wat andere plantennamen kan je immers de invloed van de Gallo-Romeinen gissen.

Maar waarom hiezलगroas te Linde-Peer en hèzelgras te Lommel en Kerkhoven (in dat laatste dorp naast vogelvoet)? Volgens sommige medewerkers betekenen deze namen ijzelgras. Mogelijk wegens de grillige vorm van de aartjes? Of omdat de schijn-pluim, in de winter, gemakkelijk ijzel vasthoudt?

Uit Neeroeteren werd de naam krakkels gemeld. Wie verklaart deze eigenaardige volksnaam?

DE WINDHALM.

De Latijnse naam Apera spica-venti kan, wat het tweede deel betreft, vertaald worden door windaar. De Duitsers zeggen, zoals wij, Windhalm. De Fransen zien in dit gras een stuk speelgoed voor de wind: jouet du vent. De grote lichte pluim wordt inderdaad gemakkelijk door de wind bewogen. Niet te verwonderen dat ook een aantal Limburgse volksnamen iets met die eigenschap te maken hebben.

Zo: weeëgraos (waaigras) te Achel en zwaai te Bree, Kaulille en Peer. De naam pluimgras, met de uitspraak pluimgraos te Bevingen St. Truiden, Buvingen en Smeermaas en plaumgraos te Neerrepn is ook te danken aan de opvallende graspluim.

Heel wat algemener evenwel lijkt me de verspreiding van de namen schom en aanverwante vormen daarvan. Zo noteerde men schom te Beverst, Heusden, Zolder, Zonhoven, Stevoort. Dezelfde vorm klinkt als schoem te Koersel, Lillo-Houthalen, Sint truiden. Te Rosmeer wordt dat som, te Val-Meer soem, te Rijkhoven schoemgraos en gom te Lommel. Kerkhoven, met de volksnaam scheussem, sluit aan met schossem, dat plaatselijk in Brabant wordt gehoord.

Kan schossem verwant zijn aan het Duitse werkwoord schossen, d.i. uitschieten, opschieten? De windhalm schiet (schoot) welig uit, en op als onkruid in graanvelden. Schosz, mv. Schosse, Schösse, Duits woord voor scheut, loot komt toch wel goed overeen met schossem en scheussem. Gaan we er nog wat verder op in, dan zou men kunnen gissen dat de vorm schom, som enz... daar verkorte verbasteringen van kunnen zijn, met voorbehoud uiteraard dat iedere soortgelijke verklaring vergt.

DE BEVERTJES OP HET TRILGRAS.

De Latijnse naam is Briza media. Het Griekse woord briza betekent: ik wiegel. Bevertjes, trilgras, met de Duitse naam Zittergras, duiden eveneens op de beweeglijkheid van de aartjes, bengelend aan tere zijtakjes. Een meer zakelijke beschrijving te geven van dit grasje dan in de flora van Heukels, zal ik maar niet beproeven. "Pluim ten slotte wijd uitstaand, breed piramidaal, rechtopstaand. Aartjes talrijk, 4-7 mm lang, 4-10 bloemig, 0,20-0,50; mei-augustus. Droge graslanden en blauwgrslanden, op meestal voedselrijke grond. Vrij algemeen."

Dat "vrij algemeen" zal thans, wellicht zelfs op de vermelde bodem, bij ons overdreven schijnen. Vroeger kwam dit volksge-liefde grasje ten onzent wel meer voor. Dit kunnen we afleiden uit de vrij rijke oogst van volksnamen, door bejaarde medewerkers opgegeven. Zij kenden het plantje als een sieraad aan het kruisbeeld op de schoorsteen gestoken. Wie het tegenwoordig nog aantreft, laat het liefst rustig op zijn plekje voortgroeien. Daar bengelt het ook de lof van de Schepper. Daar hoort het thuis.

De Franse naam voor het trilgras is amourette (lieveling), naast brize. Die naam sluit best aan bij het tweede lid van heel wat Limburgse volksnamen waarin we horen: -min, minneke, miene. De vorm van de aartjes werd gezien als een handje, een bolleke, enz... zoals zal blijken uit de hierbeneden laatst opgesomde namen. Maar wat in de meeste volksnamen opvalt is vooral de beweeglijkheid van de aartjes, uitgedrukt door afleidingen van werkwoorden als bibberen, bibbelen, beven, daveren, reeëren (rillen), wiegelen. Elders gaf die beweeglijkheid aanleiding tot namen als nummerstil, nimmerstankstil of zelfs ressaorgras.

De lijst van onze Limburgse volksnamen voor de bevertjes komt haast over als een keuze van meestal lieflijke verkleinwoorden. We citeren : bibbelgraos te Eigenbilzen, bibbelare te Rijkhoven, bubbelèrkes te Membruggen, biebelkraot te Heks, bibbelminnekes te Rijkel, bibberminnekes te Bolderberg, Koersel, Zonhoven, Lummen, bubbermin te Lillo-Houthalen, bubbermiene te Heusden, beverminnekes en bremminnekes (naast bibberminnekes) te Zonhoven, beverkes te Linkhout, bibbelhèntches, volgens Pâque, 1896, te Tongeren en omstreken, bibberhèntches te Neerrepn, reeëkes te Achel, wiegelgrèske te Sint-Pieters-Voeren, daverdellekes (mooie alteratie!) te As, nimmerstankstil te Neeroeteren, nummerstil te Uikhoven en ten slotte ressaorgras (ressortgras) te Tessenderlo.

Naast bibbelhèntches en bibberhèntches, zo pas vermeld, waarin hèntches (handjes) betrekking heeft op de vorm van de aartjes treffen we nog aan: hettekes (hartjes) te Hulst, beullekes (bollekes) te Lommel en te Kerkhoven en havermannekes te Storooie. Peer is wel erg uitzonderlijk met de minder poëtische naam platlèejs (platluizen)!

Mag ik aan het eind van deze bijdrage, de welwillende aandacht van de lezeressen en delezers vragen voor het werk waaruit ik hier een beperkte greep deed, nl. "Dialectische Namen van Planten en Vruchten in Limburg" een uitgave van "Het Limburgs Landschap", in de reeks "Limburg natuurlijk". Dit boek biedt de mogelijkheid aan leiders van natuurexploraties om hun uitleg bij de aangetroffen kruiden met een grootvaderlijk dialectisch sausje te "kruiden".

Landewald Janssen o.f.m., Heusden.

De redactie vestigt er Uw gans speciale aandacht op, dat dit boekje zal verschijnen omstreeks 15 oktober 83. Het is verkrijgbaar door storting van 150 frank op rekeningnummer 456-4022001-20 van de Stichting Limburgs Landschap. Vermelden: titel van hoger genoemd werk

DE BEVERTJES.

Toe, laat zacht rillen, heel eventjes,
laat trillen je bevertjes,
je bengelende belletjes
rein rinkelend zonder geluid.
Zo, ja, is het welletjes
in het windje van zuid.

Jullie zijn lijk vermilderde slingertjes,
beroerd door genadige vingertjes
als jullie je belletjes zonder geluiden
aan bochtige draadjes gaat luiden.

Ik hoor ze niet rinkelen,
ik hoor ze niet tinkelen,
maar ik weet dat ze luiden
wanneer uit het zuiden
zoet zingende windekens eventjes
doen trillen, lijk biddend, je bevertjes.

Landewald Janssen, o.f.m. Heusden.

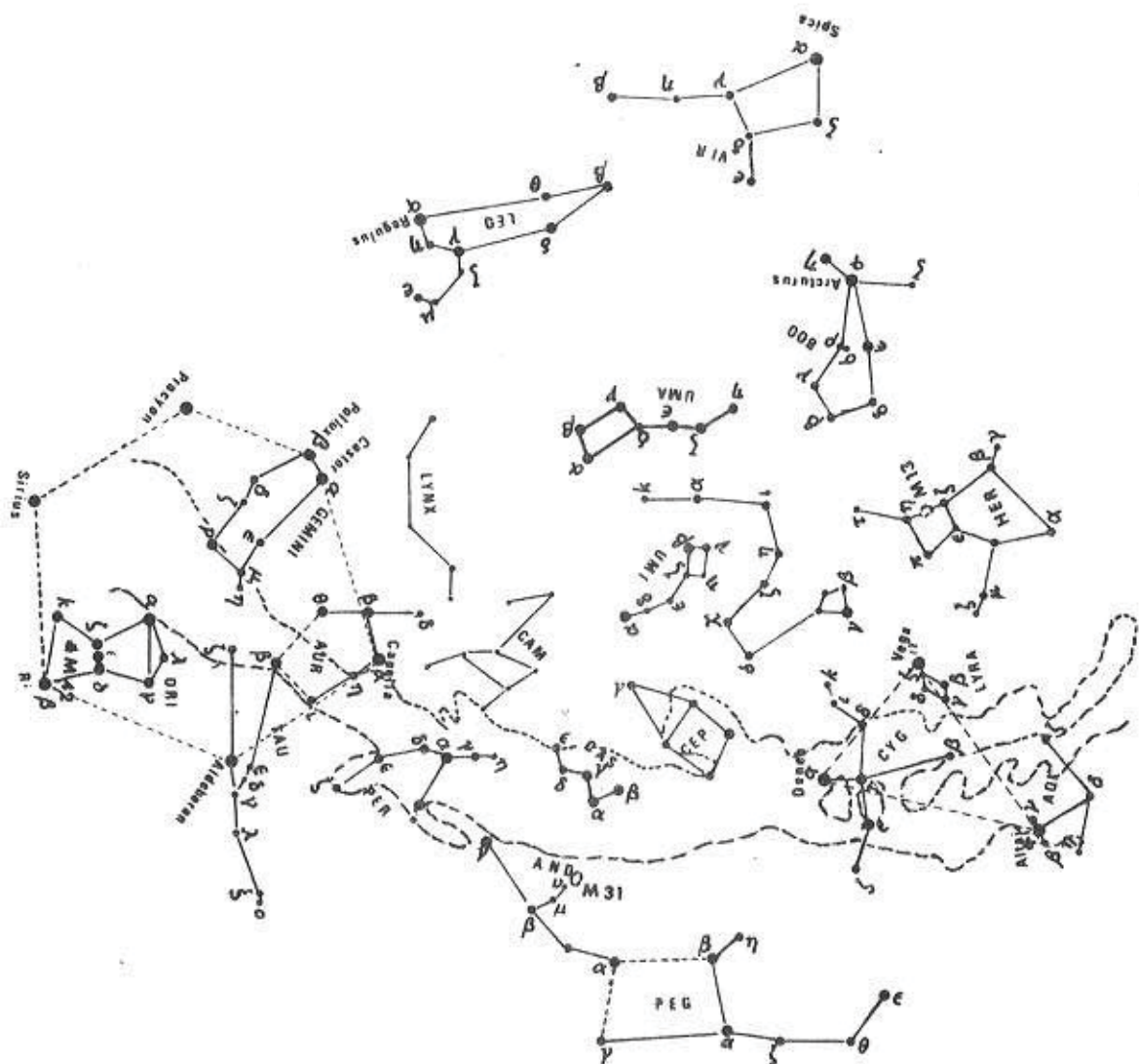

kijk

omhoog

DE HERFSTSTERREBEELDEN.

Het "lege" vierkant van Pegasus is opvallend. We vinden dit sterrebeeld in het zuiden half augustus rond 3 uur, eind augustus rond 2 uur en verder per halve maand een uur vroeger tot begin januari rond 18 uur.

Links van Pegasus ligt het sterrenbeeld Andromeda. We volgen de lijn der sterren β γ δ ϵ van Andromeda, dan komen we een kleine wazige vlek tegen: de Andromedanevel. Dit is een Melkwegstelsel nog iets groter dan ons Melkwegstelsel. Het is een verzameling van enkele honderden miljarden sterren, van gas en van stof gelegen op een afstand van 2,2 miljoen lichtjaren. Bedenk hierbij even dat het licht dat je nu waarneemt, een 2,2 miljoen jaar geleden in de Andromedanevel op zijn weg hierheen vertrokken is. Wij bevonden ons toen aan het begin van het Kwartair (het Onder Pleistocéen) en op onze Aarde liep toen nog de Australopithecus rond.

De Andromedanevel is één voorbeeld van de miljarden melkwegstelsels die het heelal bevolken. De verst verwijderde die men heden ten dage kent, staan op afstanden van een 10 tot 15 miljard lichtjaar. Denk hier ook eens aan het feit, dat het zonnestelsel en dus ook onze Aarde een 4,5 miljard jaar oud is.

Tony Dethier, Kuringen.

Herfstgedicht..

In deze wereld te zijn
als een verloren misplaatste deur
tussen de andere deuren
van het zo grote hotel.

herfst, die alles van u afschudt
en stil terug trekt in berusting
tussen uw windgedragen
uitgestoten telgen
neem ook dit verdorven blad
in uw regenvlagen op..

als een gekruisigde Kristus
bedelf mij
onder waarachtige aarde
en laat mij mol alleen zijn.

Johan Joos.

RVAM.

verbazing toen een van ons bij het zoeken naar een Blauwborst, opeens een Draaihals in de kijker kreeg! Hoeft het een vermelding dat onze gids zich zeer gelukkig toonde? De Blauwborst gaf trouwens wel taal maar geen teken, hoezeer we ook het struikgewas afzochten. Aan de vijvers hoorden we even het misthoorn-geluid van de Roerdomp en zagen we enige Kuifeendjes en Wintertalingen evenals de alom gekende Meerkoeten.

Iemand ontdekte zelfs een Ijsvogel op een takje boven het vijveroppervlak, maar de metaalblauw-glanzende visser ontdekte ons op zijn beurt en verdween vliegensvlug tussen het groen. Jan Gabriels toonde ons aan de oever van de Universiteitsvijver hollen van deze 'Eiser'-vogel. Hij vertelde ons hierbij dat, wanneer

er kuikens zijn, de oudervogels bij het uitkomen onmiddellijk in het water duiken. Dit is goed te begrijpen wanneer je weet, dat de jongen hun vloeibare excreties gewoon doorheen de gang naar buiten spuiten. Het geurtje dat daarbij hoort kan je rieken aan de uitgang van het hol.

Bij het horen van een 'miauwen' als van een buizerd werden vele blikken naar de hemel gericht. Doch het betrof hier een staaltje van de imitatiekunst van de Vlaamse gaai, een zeer intelligent kraaiachtige. De kraaienfamilie neemt tegenwoordig veel uitbreiding door het teloorgaan van de predatoren zoals de Slechtvalk onder andere.

Wat verder van de vijvers deed iedereen zijn best om het verschil in de zang van Winterkoning en Roodborst te horen en om tussen het lover de Pimpel- en de Koolmees te onderscheiden. Een Fitis daalde af van zijn toonladder en we hoorden de alarmkreet (itsja) van de Glanskopmees. Dit holbewonertje, dat hier zijn meest noordelijke grens van voorkomen heeft, wipte bedrijvig rond tussen de takken van een boom.

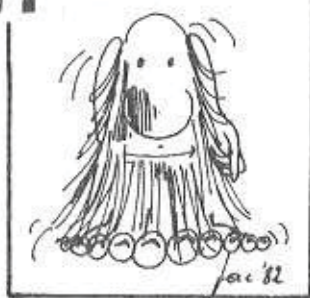
Het mezenrijtje werd vervolledigd door de observaties van een Zwarte mees en een Kuifmees. Staartmezen zagen we niet. Deze zijn wel de meest sociale Mezen. Ze slapen zelfs in groepjes bijeen, waarbij alle staarten uit het op die manier gevormde hoopje pluimen steken.

Evenals de Havik is de Bosuil nu in zijn broedperiode, zodat onze gids ons een bosuilenkast mét broedgeval kon tonen. En weer was Jan even gelukkig. Besluitend menen we dan ook te kunnen zeggen dat deze vogelwandeling, ondanks enige verdwaalde regendruppels, zeer fijn en zeer leerrijk was, vooral voor de minder geëfenden onder ons. Met dank aan onze enthousiaste gids. Dat we er binnenkort zijn boek eens over kunnen openslaan.

Verslag: Annemie Verheyden, St.Truiden.
Tekening: Roger van Avermaet

STANDPUNT

DE 30STE NATIONALE NATUURBESCHERMINGS DAG TE STOKKEN A/D MAAS.

Deze dag was inzake organisatie een evenement waarop de Maaslandse milieuverenigingen terecht trots mogen zijn. De aanwezigheid kon beter, maar de ouwe getrouwen waren er toch maar weer. De Feestrede werd uitgesproken door Guido Van Steenberghe, waarnemend voorzitter van BBL-Vlaanderen. Hij startte zijn uiteenzetting met een hulde aan Herman Delaunois, zopas overleden. Hij vroeg één minuut stilte om de nagedachtenis van onze grote voorganger te eren. Daarna vervolgde hij zijn uiteenzetting met de woorden.....

24

Het is dringend noodzakelijk dat beleidsbeslissingen terzake op basis van de Milieu-Effect-Rapportering tot stand komen, waarbij ernstige afweging gebeurt tussen de verschillende maatschappelijke functies met aandacht voor alle facetten, oecologische, ruimtelijke, economische en socio-culturele en dat zij pas genomen worden na maatschappelijke toetsing. Het is bovendien dringend noodzakelijk dat bij deze beleidsbeslissingen ook de nodige middelen en mogelijkheden worden voorzien en ingebouwd om de nabestemming ook werkelijk te realiseren.

Er moet gered worden wat nog te redden is, maar vooral moet men behouden wat nog kan behouden worden. En dat moet in het Maasland gebeuren. De ontluistering, die de ontgrinding hier de laatste tien, twintig jaar heeft teweeg gebracht is ontzettend. De bestaande plannen en vooruitzichten is het niet minder.

In het ontstellend dossier 'Kiezel of delen' dat door de Maaslandse Milieu Aktie werd samengesteld, kan je lezen: *Straks is 10 % van de regio-oppervlakte leeggebaggerd, heel wat geomorfologisch belangrijke landschappen voor altijd verloren, geulsystemen en meanders verdwenen, een honderdtal landbouwbedrijven van de kaart geveegd en unieke vegetatietypen vernield. Hier in Stokkem zal 22 % van de oppervlakte moeten prijs gegeven worden aan de ontgrinding.*

In het Maasland is het hele Maaslandschap in het gedrang. Zo kan het echt niet verder meer. Intussen weten we, via een persreactie van Minister Akkermans die in de Gazet van Antwerpen verscheen onder de kop 'Milieu moet ook rekening houden met economische motieven', dat wij zagezegd fout zitten. Ik citeer: *De waarde van deze gebieden dient uiteraard onderstreept, doch de geologische opbouw van de ondergrond van deze zones vormt een zo hoge natuurlijke rijkdom aan grondstoffen, dat een afwegen van waarden: landschappelijke, economische, tewerkstelling hier noodzakelijk was. Met de meeste bezorgdheid om natuur en landschap werden op basis van studies, onderzoeken en rapporten de noodzakelijke grind-*

reservegebieden aangeduid.

Duidelijk wordt de suggestie gedaan, dat het gaat om een tegenstelling werkgelegenheid-milieubehoud, terwijl de optie zou moeten zijn: werkgelegenheid door milieuzorg. De economische crisis was ook het argument om het budget tot aankoop van natuurgebieden terug te draaien van 616 miljoen op de begroting van 1981 tot nog slechts 40 miljoen in 1983. Minister Akkermans verklaarde in de Commissie van de Vlaamse Raad, dat een verdere politiek van aankoop van bossen en groene ruimten butgettair niet langer houdbaar was. De post ruilverkaveling, waterbeheersing- en drainering werd echter gewoon verhoogd.

De Gewestplannen worden ontkracht. Ik noem alleen maar de op-hoging van het moerasgebied De Borgt te Grimbergen en de herzie-ning van het Gewestplan Turnhout. De Gewestplannen dreigen beven-dien nog verder te worden uitgehoid. Er is immers het ontwerp van decreet dat de uitzonderingsartikels nog verder zal versoepelen.

Ook de organisatie van de nieuwe Vlaamse Administratie voor de Ruimtelijke Ordening en het Leefmilieu baart zorgen. Natuurbe-houd en Ruilverkaveling zouden samen worden ondergebracht in een Dienst Landinrichting, die zou opereren naast een afdeling ruimte-lijke ordening en leefmilieu. De groene decreten, het Bosdecreet, het decreet op de landschappen, het Natuurbehoudsdecreet werden eerst in de ijskast gestopt, dan opnieuw ter studie genomen. We zijn erg bang dat het natuurbehoud opnieuw de klus wordt. Positie-ve maatregelen in de jachtreglementering werden ongedaan gemaakt.

Het zal dan ook niemand verbazen dat de Beheerraad van het Nationaal Verbond voor Natuurbescherming meende de Heer Akkermans Gemeenschapsminister voor o.a. Natuurbehoud niet te kunnen uitno-digen op de 30ste Nationale Natuurbeschermingsdag en hem dit ook heeft medegedeeld.

25

Dit alles is immers in één woord samengevat: afbraak. Afbraak van het natuurbehoudsbeleid in Vlaanderen, dat op gang werd ge-bracht door Marc Galle, de eerste groene minister. Dat het anders kan hebben we ervaren, dat het anders moet weten we zeker. Namens de Bond Beter Leefmilieu roep ik U allen op tot actie om deze afbraak te doen ophouden. Bij het doorbladeren van het verslagboek van het Groencongres 1981 herlas ik de toespraak van Marc Galle, die toen zijn beleidsvisie kwam toelichten. Ik wil besluiten met de slotzin van zijn toespraak:

LAAT ONS SAMEN EEN VUIST MAKEN VOOR HET NATUURBEHOUD IN VLAANDEREN

Stokkem 18 september 1983.

Guido Van Steenberghe, Antwerpen .

Voorzitter a.i. van BBL-Vlaanderen en Nat. Verbond Natuurbehoud.

Kent U het toppunt van democratie?

Zich met 80 % van de bevolking in een enquête uitspreken TEGEN de plaatsing van de kernraketten en dat met 400.000 mensen laten horen in de Nationale Betoging van 23 oktober 1983....en dan in het parlement op 9 november 1983 partijgebonden stemmen VOOR de plaatsing.

Wie zei daar ook weer dat het hele land verkocht is aan het kapitaal?

WAAROM DEZE ACTIE TEGEN HET NATUURBELEID VAN AKKERMANS?

Binnen de BBL, de overkoepelende organisatie waarin de natuur- en milieuorganisaties elkaar regelmatig ontmoeten, is de globale natuuraufbouwende beleidspolitiek van de huidige minister Akkermans herhaaldelijk besproken. Dit resulteerde in een actie die startte tijdens de Week van het Bos en die verder vorm kreeg in het najaar 83. Eerste actiepoint was de uitgave van twee stickers met dezelfde tekening maar met een verschillende tekst, zijnde: OOK IK WENS EEN BETER NATUURBELEID of AKKERMANS, NATUURRAMP VOOR VLAANDEREN. Elke natuurvriend kan de versie van zijn keuze verspreiden of uithangen; helaas een bittere noodzaak voor de natuur. Ook het Nationaal Verbond voor het Natuurbehoud denkt in dezelfde lijn en verklaarde Akkermans ongewenst op de Nationale Natuurbeschermingsdag te Stokkem.

WAAROVER GAAT HET IN VERBAND MET DEZE ANTI-AKKERMANS-ACTIE?

Over niet weinig, om niet te zeggen heel veel. BBL beschikt over een lijvig dossier, waaruit hierna volgend enkele hete hangijzers. Hoewel Akkermans af en toe in de pers het mooi tracht te versieren is zijn beleid zonder twijfel het meest afbrekende natuurbeleid dat Vlaanderen ooit kende. Kijk even mee:

-Zijn mooie principesverklaring bracht geen verandering in zijn beleid betreffende de open ruimten. Beloften werden nooit uitgevoerd. Er was zelfs een woordbreuk over de uitvoeringstermijn en de prioriteit aan te pakken wildbouw. Ondertussen gaat de illegale vernieling van de open ruimte onverpoosd verder.

-De vogelvangst werd uitgebreid, zelfs verboden netten werden toegelaten. De bescherming van de Houtsnip, een Vlaamse natuurvriendelijke primeur in Europa, is vernietigd ondanks de verspreiding van 200.000 stickers voor het behoud. Zo geeft Akkermans kaakslagen aan natuurlinnend Vlaanderen, een echte waardemeter voor zijn gebrek aan respect voor wat leeft in de natuur.

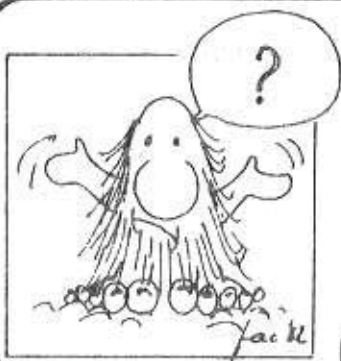
-Het groene aankoopbudget werd met 92 % verlaagd, de Gewestplannen uitgehold, ondanks mooie woorden is na 2 jaar niets terecht gebracht van vernieuwende natuurdecreten.

-Tal van natuurgebieden gingen verloren met zijn actieve en passieve medewerking. Denk aan Smeethof, Karreken, Moeras de Borcht, Rinkven, Golfsterrein 's Gravenwezel. De uitbreiding van de grindgebieden aan de Maascent staat ook op stapel, zonder van de rest te spreken.

-Toch doorvoeren van door lokale boeren sterk betwiste ruilverkaveling te Meerdonk. De werken konden zeggend geen rekening houden met het natuurbehoud. Onder het beleid van Akkermans zijn de boeren door 60 rijkswachters afgeklopt op hun eigen land en in de gevangenis gestopt om uiteindelijk een geldverspillend overbodig project te kunnen doordrukken.

-De minister ontzegt aan milieuverenigingen het recht tot inzage van bouw- en verkavelingsvergunningen ondanks het feit dat de Raad van State het uitdrukkelijk het recht, om niet te zeggen de plicht acht van een milieuvereniging om gebruik te maken van het inzagerecht op basis van KB van 22 oktober 1971.

Redenen genoeg dus om tot actie over te gaan. Daartoe kan U Uw steentje bijdragen door het massaal aankopen van de stickers tegen de prijs van 10 frank het stuk te storten op nummer 427-908 2201-48 van BBL-Vlaanderen, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel met vermelding: Natuurrampenfonds. U kan ze dan verspreiden in Uw eigen leefgemeenschap door ze te verkopen of weg te geven voor de goede zaak.

meditatief korreltje zout

GENEESKUNST IN EPIDAUROS IN HET OUDE GRIEKENLAND.

Het Griekse Epidauros had in de Oudheid zowat de reputatie van een academisch ziekenhuis van nu. Hopeloze gevallen trokken er heen, maar ook rijken die het beste van de medische verzorging wilden en het ook konden betalen. In Epidauros ging het er wel anders aan toe: men raadpleegde er de god Esculapos die, via een orakel, zijn raadgevingen aan de patient verstrekke. Zo ook aan Irène. Het is een verhaaltje door La Bruyère in de 17de eeuw neergeschreven.

Irène reist in eerste klas naar Epidauros, maakt een afspraak met Esculapos in zijn tempel en raadpleegt hem over haar kwalen. Eerts beklagt ze zich erover dat ze zo moe is, doodop. De god vindt dat normaal na zo'n reis. Ze zegt dat ze 's avonds niet veel trek heeft; het orakel schrijft haar voor dan maar weinig te eten. Ze voegt eraan toe dat ze last heeft van slapeloosheid; hij beveelt haar alleen de nacht door te brengen in bed. Ze vraagt hem waarom ze zo dik wordt en wat ze daartegen kan doen. Het orakel antwoordt dat ze best voor het middaguur opstaat en van tijd tot tijd te voet ergens naar toe gaat. Ze jammert dat ze geen wijn meer verdraagt; het orakel zegt haar water te drinken; dat ze last heeft van een overladen maag: eet matig luidt het antwoord.

Mijn ogen zijn zwakker geworden, zegt Irène. Draag een bril, zegt Esculapos. Ik word zelf ook zwakker, gaat ze door, ik ben niet meer zo sterk en zo gezond als ik geweest ben. Dat komt, zegt de god, omdat u oud wordt. Maar hoe geraak ik van mijn kwalen af? De kortste weg Irène, is sterven zoals uw moeder en uw grootmoeder deden.

Zoon van Apollo, roept Irène, wat voor raad geeft ge me nu? Is dat alle wetenschap waarover de mensen spreken en die u over heel de wereld beroemd maakt? Heeft u mij niets bijzonders of ingewikkelds geleerd? Kende ik niet al de goede raad die u mij gegeven hebt?

Waarom hebt u die raad niet opgevolgd, antwoordde de god, dan had u zover niet hoeven te komen om me te raadplegen, dan had u uw levensdagen niet door zo'n lange reis hoeven te verkorten.

Irène is de mens van alle tijden: niet bewust dat de oplossing van zijn probleem bij hemzelf ligt, in een weloverwogen levenshouding en de aanvaarding van het onvermijdelijke.

Hales, Peer.

1984, 1984, 1984, 1984, 1984, 1984, 1984, 1984, 1984, 1984, 1984, 1984.

Het gedicht dat volgt is mijn persoonlijke nieuwjaarswens, opgedragen aan de leden van mijn redactie en de auteurs van de jaargang 1983. Ik dank ze voor hun steun, hun inzet en hun werk. Ik denk dat wij in die zin van de politici verschilden, dat we deden wat we beloofden en zelfs meer.

Tevens draag ik het op aan alle mensen van goede wil die het principe van soberheid en kleinschaligheid aanhangen en die pal staan voor de groene gedachte.

Ik weet dat deze wens een utopie inhoudt, maar in elk begin steekt een stuk waanzin en wie niet gelooft als de kleinen zal het nieuwe rijk niet ervaren. J.L.

EENS ZULLEN WIJ WEER

eens zullen wij weer
over heldere stranden hollen
naar hartelust weer drinken
van onze eigen lucht
waden door beken zwemmen in vennen
ons warmen aan vuren
waarvan wij weer de vlammen zien

onze kinderen zullen weer
naar kleine schooltjes gaan
er zullen weer hagen zijn
om haagschool achter te houden
het bruidspaar zal weer mogen trouwen
in het vertrouwde gemeentehuis
en zelfs in de kleinste stationnetjes
zullen er weer treinen stoppen

zebrapaden zullen
tot brede lanen worden
vluchtheuveltjes
uitdeinen tot pleinen
wachthokjes zullen overbodig worden
want niemand rijdt nog voor zichzelf

de wereld zal weer één eindeloze
autoloze zondag zijn
met stoeten trekkend door de straten
de kinderen huppelend voorop
en op de stoepen rustende bejaarden
glunderend

de mensen zullen niet meer worden gedood
alleen nog maar sterven
en de gestorvenen
zullen wij zelf weer ten grave dragen
langzaam en eigenhandig

de zwaarden werden omgesmeed
tot ploegen
en alle tuigen zijn verdwenen

want een steentje van niets
kwam los van hoog in de bergen
en heeft in het dal
de reus met lemen voeten geveld
de kei uit de slinger van de jongen
trof de onverlaat tegen de slaap
hij viel

een zaadje van niets
groeide uit tot een boom
met eindelijk weer vogels in

dan zal de wolf weer verkeren
met het lam
het rund en de berin
zullen weer samen weiden
zie: hun jongen
vleien zich tegen elkander aan

dan zal de zuigeling weer spelen
bij het hol van de adder
een kind zijn hand uitsteken
naar het nest van de slang

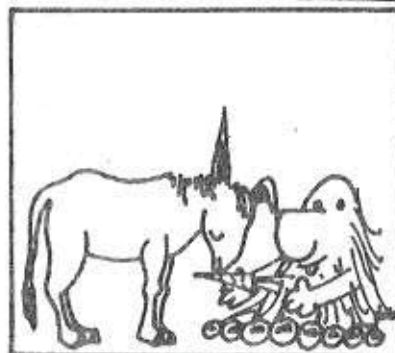
maar eerst moeten wij de dingen door
die te gebeuren staan
maar wees niet bang:
voel je een zaadje een zuigeling een kind
en niemand kan je groei nog stuiten

weet dat je het steentje bent
van hoog in de bergen
de kei in de slinger gereed
en alle reuzen
zullen voor je beven

Luc Versteylen.

DAGBOEK VAN EEN boerderij

opgedragen aan de allerkleinsten.

EEN NIEUWE MENS.....

De kersentijd is voorbij. Daarmee wordt een gedeelte van het zomerseizoen afgesloten, maar op een boerderij is en blijft er veel werk. Deze gaat het echter niet over de tuin, het fruit of de dieren. Er is een klein mensje op komst en ook daarvoor moet een nestje in orde gemaakt worden. 27 juli is de uiterste datum van afspraak en met heel veel zorg wordt alles geregeld.

Maar dat kleine mensje vindt het niet nodig om dan de eerste stap al te wagen. Dus...iedereen dodelijk ongerust...behalve de aanstaande moeder. Want eigenlijk had ik haar het 1/2 fst bij mij willen houden, héél kort bij mij. Ik was een beetje bang dat ik niet goed zou weten, hoe voor haar te zorgen, of ik haar zou kunnen helpen als ze zou huilen...of ik haar de weg zou kunnen wijzen naar een leven en een wereld waarin ze gelukkig zou zijn. 29

Op 11 augustus zette Marjan dan toch de grote stap naar de grote wereld. We waren met vieren om haar op te vangen. Vier mensen die de laatste uren, ieder op hun manier, hadden samengewerkt naar hetzelfde doel: een nieuwe mens op de wereld zetten.

Marjan was mooi, keek heel verbaasd naar de lamp boven de keukentafel en voelde zich blijkbaar tevreden met de nieuwe omgeving. Later, in de stilte van de nacht, bekroop me een oneindig triestig gevoel...ze hadden mij iets afgenomen; Marjan leek zo ver weg...en weer kwamen de twijfels....

Uit de wieg kwam een kreet. De nieuwbakken en van goede voornemens geheel vervulde vader vloog het bed uit en legde de baby voorzichtig in het grote bed. De zon verjoeg de nacht, de haan kraaide, de wereld was één moment van ons alleen. Van ons, twee grote mensen en een kleintje dat de eerste ochtend van haar leven meemaakte. In gedachten zag de zwaluwen op de hooizolder die hun jongen kwamen voeren. Ik zag de schapen in de wei en de geiten waarvan de jongen drinken als ze dorst hebben en niet volgens een bepaald tijdschema. De kloek heeft er ook geen moeite mee haar kuikens te leren wat eetbaar is en wat niet. Ze weten instinctief wat ze moeten doen, waarom zouden wij dat dan niet kunnen?

Het dagelijks leven heeft zijn gewone rithme weer aangenomen. We zijn nu met zijn drieën. Ik vond dat alle boerderijbewoners dat mochten weten. Rakker, de hond, bewaakte Marjan heel angstvallig. Ik heb haar in huis gebracht, dus moest er voor gezorgd worden. De geiten vinden het kleine hoopje mens niet zo interessant. Ze komen wel kijken, maar met eten heeft het niets te maken, dus.. De schapen kijken eens van ver, er is geen emmer bij...dus is het niet de moeite zo'n eind te lopen. Alleen Tonia, het ezeltje, is uitermate nieuwsgierig. Heel voorzichtig ruikt ze aan de kleine

Marjan en wanneer een handje naar de snuit gaat blijft ze heel rustig staan. Een wonderlijke kennismaking was dat.

Marjan is nu drie maand oud en voelt zich prima op de boerderij. Naar aloude gewoonte en in overeenstemming met de heemkundige gebruiken hier ten lande, hebben we op 12 november een boom geplant als aandenken aan haar geboorte. Van de Werkgroep Limburgse Natuurgidsen waarvan we bestuurslid zijn, kregen we een prachtig geboortegeschenk aangeboden in de vorm van een Zilverlinde. Voor mij is die boom het symbool van zachtheid en eenvoud, van levenskracht en verbondenheid met de natuur en de heimat. Traditioneel plantten we hem op de plaats waar de nageboorte door de vader werd begraven, een gebruik dat heel ver in de geschiedenis terug gaat. Zo, kinderen, dat was de geschiedenis van Marjan's geboorte.

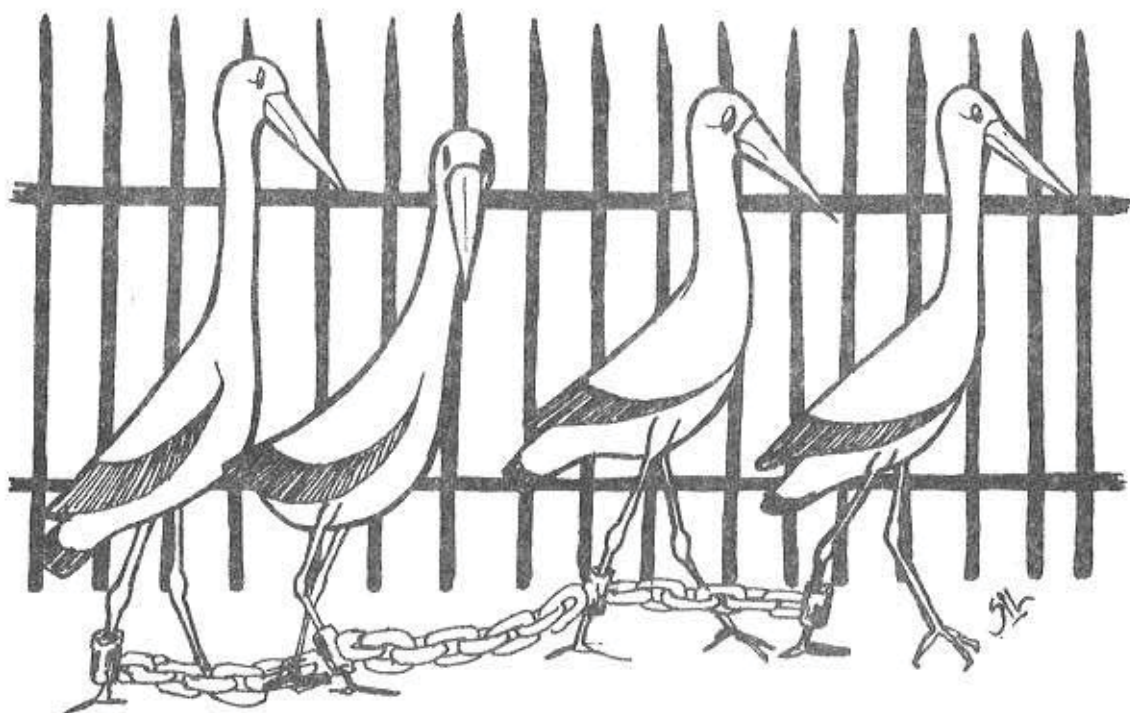
Marijke Van Houtte, Borgloon.

WILDE DIERENREVALIDATIE

14 OOIEVAARS.....WEG? !!!!!

Begin september kreeg het vogelasiel van Opglabbeek een telefoontje van een bevriend asiel uit de streek van Dendermonde met de vraag of we geen mogelijkheid zagen 2 raven, 14 ooievaars en eventueel nog enkele kroonkranen op te nemen. Deze dieren zouden kortelings in beslag genomen worden.

30 Alhoewel zulk groot aantal vogels van die grootte heel wat moeilijkheden met zich meebrengt, zagen we toch kans een en ander zo te versieren, dat we aan de dieren een onderdak konden verschaffen. Enkele weken later belt dan een beambte van Waters en Bossen, een zekere heer Van Praet, eveneens uit de streek van Dendermonde, en stelt ons opnieuw de vraag of we 14 ooievaars, 2 raven en eventueel enkele kroonkranen kunnen huisvesten....Omdat we de zaak ondertussen bekeken hadden en enkele kooien onderdeeld, konden we met een gerust hart zeggen dat we de dieren konden huisvesten.

De beambte vraagt dan nog ons juiste adres om onze vergunning na te trekken. Als alles in orde was, zou een van de volgende dagen een inval gebeuren in een zogenaamd 'wildpark' en moesten de dieren afgehaald worden.

Nu hebben wij al van alles en in diverse hoeveelheden vervoerd maar om 14 ooievaars en een hele reeks andere dieren af te halen op zo'n 150 km van de deur, dat geeft toch wel enkele moeilijkheden. Uiteindelijk wordt beslist om ingeval van afhalen 2 Toyota-jeeps en 1 stationwagen te sturen, vergezeld van 5 medewerkers en 1 dierenarts. Achteraf krijgen we dan een bestelwagen en een vrachtwagen aangeboden waarvoor onze dank.

Na een week zonder enig nieuws besluiten we eens te informeren. We bellen een bevriend stel op te Ruiselede dat ons belooft het zaakje eens uit te zoeken. Ondertussen hadden we vernomen dat de ooievaars naar alle waarschijnlijk van het Zwin afkomstig waren. Nog enkele dagen later, het is ondertussen september geworden, krijgen we bericht dat de dieren op het moment dat de Diensten van Waters en Bossen en de Rijkswacht, in het 'wildpark' binnenvielen allemaal verdwenen waren. Het feit dat de eigenaar van het 'wildpark' een baron is, verklaart volgens mij al heel veel.

Voor ons is het zaakje afgedaan, totdat we begin oktober in het blaadje van NATUUR 2000, 'Beenbreek', een artikeltje lezen van Guido Burggrave, konservator van het Zwin. Hierin schrijft hij: 'Eigenaardig dat, in tegenstelling tot andere jaren, de ooievaars de neiging vertonen WEG TE TREKKEN. Van de 28 ooievaars die het Zwin vorig jaar nog rijk was, zijn er 12 weggetrokken, zodat er nu nog 16 overblijven.' Einde citaat.

Toch gek hé, dat zulke zeldzame vogels op de ene plaats WEG-TREKKEN en op een andere plaats weer OPDUIKEN, zij het dan in gevangenschap. Of zouden de dieren een nieuwe trekroute in gebruik hebben genomen, van Graaf naar Baron????

Sil Janssen, Opglabbeek.

N.V.D.R. Het Dierenasiel van Opglabbeek heeft een jaarlijkse financiële omzet van rond de 600.000 franken, allemaal oordeelkundig en wel besteed aan projecten in verband met natuurbehoud en dierenverzorging met hernieuwde in vrijheidstelling. U kan helpen. Sta een gedeelte van de gelden die U besteedt aan de eindejaarsfeestelijkheden belangloos af aan de werking van het dierenasiel van Opglabbeek. Veel of weinig, het wordt met dezelfde dank aanvaard. Stort Uw giften op volgend adres: Natuurhulpcentrum, Dennenstraat 6, 3660 Opglabbeek. Telefoonnummer: 011/85.49.06. Rekeningnummer: 457-2031421-53. Heel veel dank.

natuur en beheer

HET BEHEER VAN DE VALLEI VAN DE ZWARTE BEEK ROND KOERSEL.

In 1980 werd door de Belgische Natuur- en Vogelreservaten (B.N.V.R.) met de uitbouw van een reservaat in de Vallei van de Zwarte Beek gestart. De uitbouw en het beheer ervan zou door plaatselijke medewerkers gebeuren, meer bepaald door de plaatselijke milieugroep Bero. In dit artikel zullen we nader ingaan op de door ons geformuleerde doelstellingen, op enige informatie over het reservaat, op het beheersplan, op een eerste evaluatie, op de praktijk van het beheer en op de problemen.

1. De Doelstellingen.

De uitbouw en het beheer van het reservaat is gericht op het in stand houden en zo mogelijk herstellen van de landschappelijke, cultuur-historische en biologische waarden, zoals die kenmerkend zijn voor dit gebied. Meer bepaald zal er aandacht geschonken worden aan het behoud van een typisch Kempens beekdal met graslanden, akkers en bossen en de daarop aansluitende heidevelden. Dit alles zal gebeuren door:

- het herstellen van de landschappelijke waarden;
- het herstellen van de natuurwetenschappelijke verscheidenheid;
- het behouden van de structuur van botanisch belangrijke gebieden;
- het creëren en in stand houden van geschikte broedplaatsen voor de daarbij horende vogelsoorten;
- het creëren en in stand houden van gunstige levensvoorwaarden voor andere diersoorten.

2. Het reservaat.

De uitbouw van een beekdalreservaat is moeilijk met de meeste andere reservaten te vergelijken. In een beekdal is het immers belangrijk, dat zowel bovenstroomse als benedenstroomse elementen aan bod kunnen komen. Dit betekent echter dat we daarvoor percelen in beheer moesten kunnen krijgen, in dit geval minimum 10 km van mekaar verwijderd liggen. Daarbij werd gestreefd naar de verwezenlijking van een aantal beheerseenheden, overeenkomstig de afbakening van de groene zones op het Gewestplan.

Het reservaat is gedurende deze drie jaren gestadig gegroeid, waardoor we op dit ogenblik zowat 120 ha in beheer hebben. Daarvan is 13 ha eigendom van de B.N.V.R. De overige oppervlakte wordt van particulieren of van overheidsinstanties gehuurd. Het merendeel bestaat uit hooilanden en ruigtekruidengemeenschappen, bovendien uit een aantal bossen en broekbossen en verder ook uit enkele akkers en verlande turfkuilen. Bovendien beschikken we over beheersfaciliteiten op heel wat gemeentelijke eigendommen vanwege het Bestuur van Waters en Bossen. Dit voornamelijk op enkele open heidevegetatie midden de Koerselse bossen.

En ook op het Militair Domein van Leopoldsburg beschikken we over beheersfaciliteiten...en dat over niet minder dan enkele honderden hectaren. Het betreft hier voornamelijk heidevelden met vennen, graslanden en enkele akkers. Een belangrijk aandeel in het beheer heeft hier echter de Wielewaalafdeling Noord-Limburg, onder de stuwende kracht van Albert Geuns.

3. Het beheer.

Het is uiteraard onmogelijk om hier een gedetailleerd overzicht te geven van het beheersplan en de beheersrichtlijnen van dit reservaat. Daarom zullen we ons tot enkele hoofdzaken dienen te beperken.

3.1. Het uitwendig beheer.

In een beekdal dient het in stand houden van een gunstige waterhuishouding één van de grootste bekommernissen te zijn. Daarom zullen de plannen van de Landelijke Waterdienst en van de plaatselijke Watering nauwlettend dienen gevolgd te worden en zal een grote waakzaamheid bij de ruimingswerken aan de waterlopen vereist zijn. Er dient trouwens naar gestreefd om het verlaagde grondwaterpeil terug op te voeren, maar dat is uiteraard een lastig karwei. Daarom treft er op dit ogenblik een onderzoek door studenten van de Landbouwhogeschool van Wageningen in Nederland.

De laatste jaren is er in het gebied een toenemende recreatiedruk waar te nemen. Er zal dan ook getracht worden om waardevolle percelen tegen betreding en tegen verstoring van de (avi)-fauna te beschermen.

3.2. Het inwendig beheer.

a. Botanisch beheer.

Het ligt in de bedoeling om dit rijk geschakeerde natuurgebied met haar natuurwetenschappelijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden, zoals die typisch waren voor dit gebied, te behouden of te herstellen. Daarbij zal gestreefd worden naar het bekomen van een geleidelijke overgang van het droge, voedselarme heidegebied naar de laaggelegen natte en voedselarme moerassen. In de mate van het mogelijke zal getracht worden de kleinschaligheid in het beekdal te behouden of te herstellen.

Het merendeel van de reservaatpercelen bestaat uit graslanden. Een belangrijk deel daarvan wordt opnieuw als hooiland in beheer genomen. Deze worden jaarlijks tussen half juni en half november gemaaid, waarbij de minst productieven het laatst aan bod komen. Sommige percelen worden zeker in de beginfase tweemaal per jaar gemaaid. Het maaisel wordt afgevoerd of indien het niet anders kan ter plaatse opgebrand. Er wordt niet bemest, al kan een kleine toegifte van stalmest op enkele percelen met Dottergemeenschappen wel overwogen worden. Er zal tevens zo weinig mogelijk ontwaterd worden. Er dient daarbij over gewaakt, dat de maaibeurten op elk perceel zo regelmatig mogelijk gebeuren, met jaarlijks zo weinig mogelijk spreiding in de tijd.

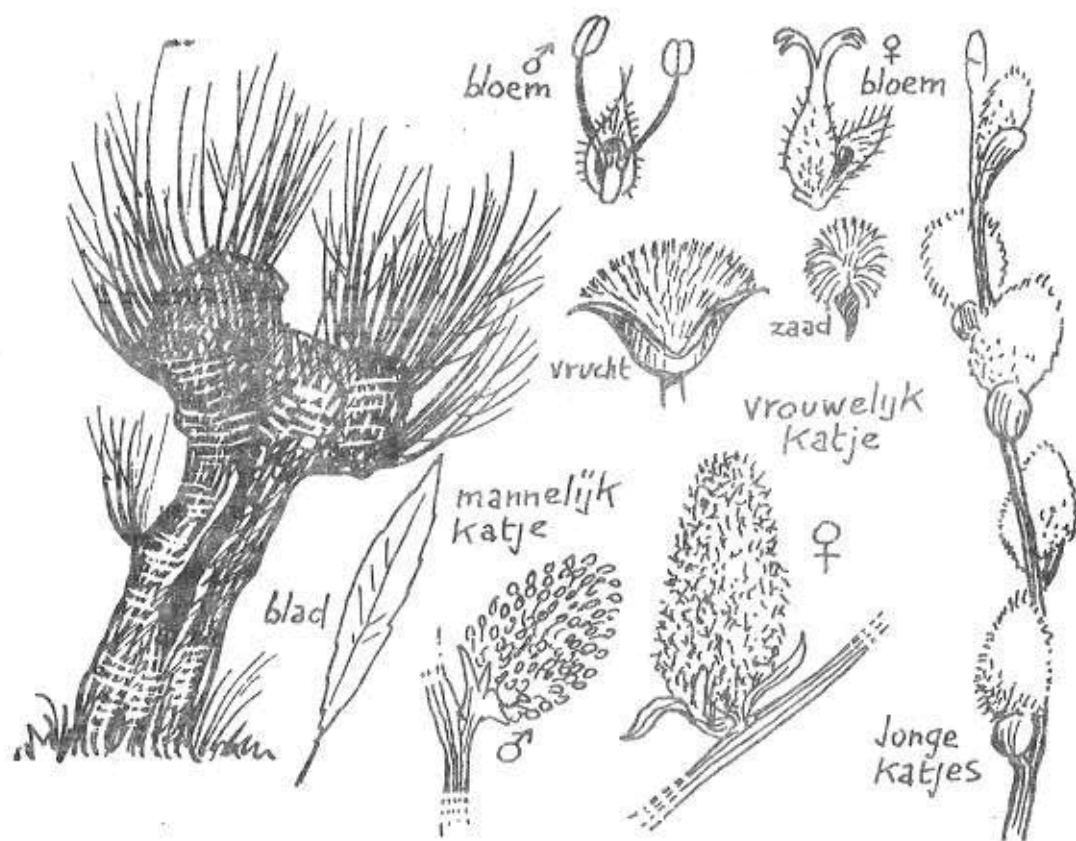
Er zal getracht worden om eerlang nabeweidings toe te passen

op enkele percelen. Ook de begrazing wordt overwogen, maar daarvoor dienen eerst nog enkele problemen te worden opgelost, zoals de toepassing van de pachtwet of de financiële lasten en de gevaren bij de uitbouw van een eigen veestapel.

Hier en daar zullen ruigtegemeenschappen in stand gehouden worden door slechts om de drie jaar te maaien. Boomopslag wordt plaatselijk getolereerd en er zal naar gestreefd worden om enkele moersbosjes te doen ontstaan.

In de bossen zal in het algemeen weinig beheer plaats vinden. Zowel in beekbegeleidende loofbossen als in de broekbossen zullen exoten als Amerikaans kers en Amerikaans eik gekapt worden. Ook het naaldhout zal op langere termijn verwijderd worden om plaats te maken voor loofhoutbestanden..

De populieren zijn meestal aangetast en sterven af. Vermits deze aanplantingen met hun populierestompen en rijke onderbegroeiing zeer waardevol zijn voor allerlei vogelsoorten, lijkt het ons gewenst om te streven naar een houthakbeheer waarbij het beheersdoel zou zijn: een jonge struiketage te behouden samen met enkele hoge en afgestorven bomen. Op percelen die nog een interessante vegetatie bezitten, zullen populieren echter verwijderd worden en zal een hooilandbeheer van start gaan.

Er wordt ook gestart met het in hakhoutbeheer nemen van enkele percelen. Dit zal zowel gebeuren in haagkanten en houtwallen als in oude hakbosjes. Deze belangrijke landschapselementen zullen op de oude agrarische manier behandeld worden. Dat betekent dat ze niet alleen moeten behouden blijven, maar dat het eventueel aanwezige wallichaam moet onderhouden worden en dat de (jonge) begroeiing geregeld moet gekapt worden. Om de (8) - 10 à 15 - (20) jaar zal er gekapt worden, waarbij naar afwisseling in jong

oud hout gestreefd wordt. Deze kappingen worden in een bepaald gebied verspreid over enkele jaren en dienen te gebeuren tussen naovember en maart.

Akkerbeheer was tot nu toe alleen maar mogelijk op het Militair Domein. Zopas hebben we echter ook enkele akkertjes aangekocht. Daarop worden soorten verbouwd die eigen zijn aan de streek als winterrogge, haver en boekweit. In het algemeen worden er geen grote hoeveelheden zaaizaad gebruikt, om de typische akkeronkruiden goede ontwikkelingskansen te gunnen. Het zaaigoed zou dan ook best niet gezuiverd zijn van onkruidzaden en uiteraard mogen er geen bestrijdingsmiddelen gebruikt worden. Zolang we nog niet over stalmest kunnen beschikken, worden groenbemestingsgewassen als Spurrie of Zomerkoolzaad gezaaid, al kan dat gebruik later ook nog geprolongeerd worden.

Hier en daar komen er verlande turf- of ijzerertskuilen voor. Vaak kennen ze een sterke verruiging en zijn ze begroeid met allerhande (dood) struweel en opgevuld met bladeren en allerlei rottend materiaal. Deze zullen opnieuw uitgegraven worden, zodat de verlandingssuccessie van voren af aan kan beginnen.

Het heidebeheer wordt voornamelijk toegepast op de percelen met beheersfaciliteiten. Op de droge heide zijn boomopslag en vergrassing de grootste problemen. Boomopslag dient er zo jong mogelijk te worden verwijderd, zonder de bodem te veel te beschadigen. Enkele Vliegdenen of Berken en verspreide boomgroepjes blijven staan omwille van de landschappelijke en/of biologische waarde. Het is tevens van belang om een zo rijk mogelijke afwisseling in ouderdom te bekomen. Gezien de Meidestruiken meestal fel verouderd zijn, dient dringend naar verjonging gestreefd. Daarvoor komen allerhande mogelijkheden in aanmerking. Branden in de maanden februari en maart lijkt daarvoor de meeste geschikte methode.

Dit dient te gebeuren in mozaiekpatronen om een zo groot mogelijke afwisseling van levensgemeenschappen te bekomen. Tot nog toe werd deze beheersvorm nog niet toegepast, evenmin als beweiding door heideschapen. Op korte termijn wordt trouwens alleen maar het maaien overwogen, dit voornamelijk om vergrassing tegen te gaan.

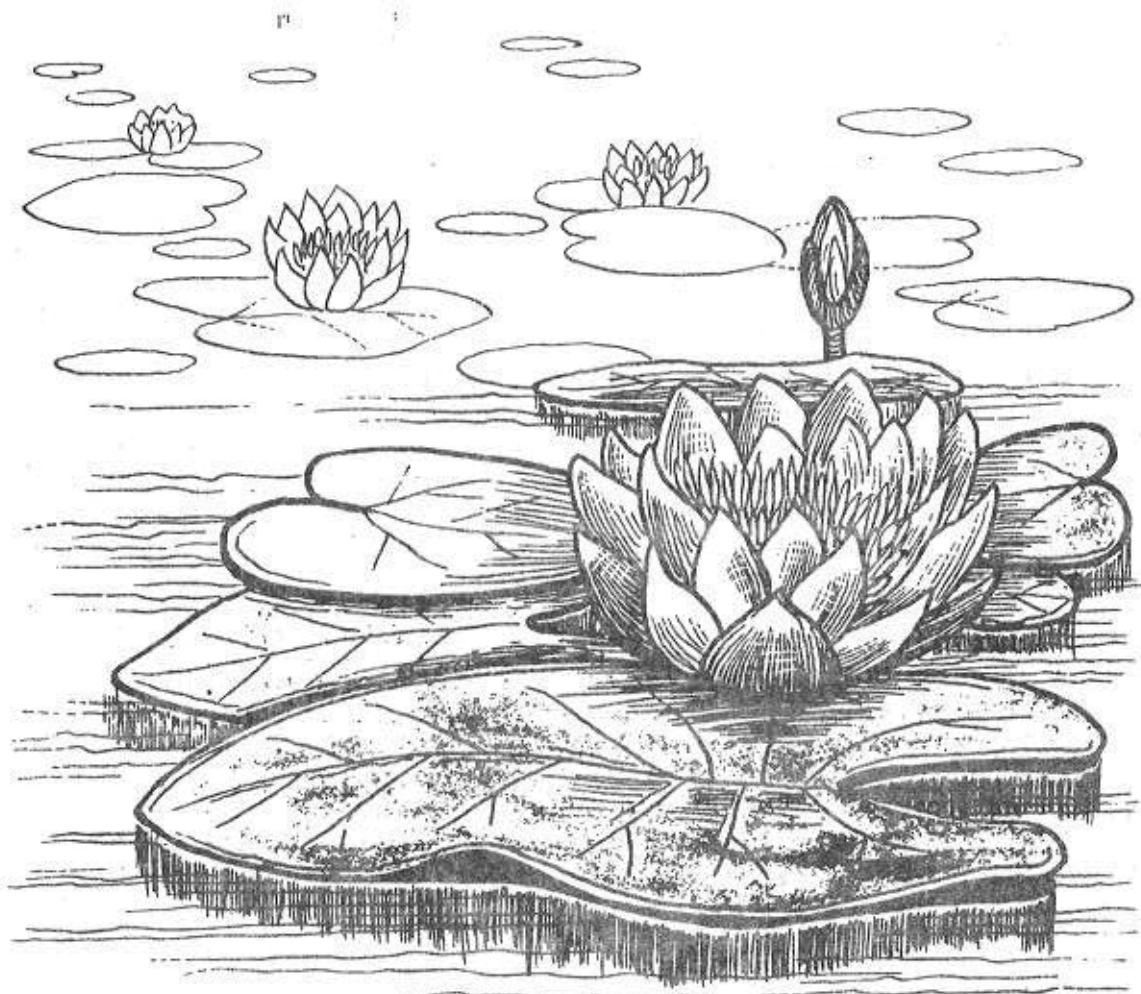
Deze beheersmaatregelen zijn minder noodzakelijk in de vochtige en natte Heide, daar de Dopheide zichzelf verjongt. Branden wordt hier zeker niet toegepast, aangezien het veen dan wordt gemineraliseerd zodat er nutriënten vrijkomen, waarvan het Pijpestrootje kan profiteren. Afplaggen kan hier wel gewenst zijn, aangezien deze activiteit meestal waardevolle vegetaties oplevert.

B. Faunistisch beheer.

Het faunistisch beheer gebeurt voornamelijk via het beheer van de vegetatie. In het algemeen wordt ernaar gestreefd om een zo rijk mogelijk gevarieerd landschap te creëren, dat de beste kansen biedt om gunstige voorwaarden te scheppen voor de fauna. Dit gebeurt onder andere door:

- de aanleg van onkruidrijke akkers, waarvan onder meer zeldzamer wordende soorten als Patrijs, Kwartel en Korhoen kunnen profiteren.
- het scheppen van diverse ouderdomstoestanden van hakhoutbestanden, haagkanten en houtwallen, die kansen scheppen voor allerlei struweelvogels en holenbroeders;
- het uitscheppen van verlande veenputjes, wat het waterwild en allerlei insecten en amfibieën ten goede komt;
- het opstuwen van de grondwatertafel, waaruit soorten als Water-

snip en ralachtigen voordeel kunnen halen;
-het laattijdig maaien van de hooilanden, zodat de broedsels van
weidevogelsoorten niet uitgemaaid worden.

36

Voor enkele zeldzame broedvogelsoorten kunnen bovendien specifieke situaties gecreëerd worden. Zo zal er gezocht worden wat er kan gedaan worden om de afname van het Korhoenderbestand af te remmen. Gunstige voorwaarden scheppen we daarvoor onder meer door voldoende afwisseling te zorgen tussen jonge en oude heideveldjes en door het sparen van enkele Berken en Dennen, die als voedselbron of als schuilplaats kunnen gebruikt worden. Ook de aanleg van onkruidrijke akkers nabij de heidevelden zal meer dan waarschijnlijk het korhoenderbestand ten goede komen. Op de Heide dient tevens gelet op het behoud van enkele boomgroepen voor de Nachtzwaluw of van geschikte Vliegennissen voor Klapekster en Boomvalk.

Enkele percelen worden eveneens beheerd in functie van de Watersnip. Aansluitend op enkele vochtige grasweiden in het agrarisch gebied, worden enkele percelen laat gemaaid en het water er opgestuwd, terwijl er ook enkele stukjes geplagd worden, waar deze soort graag komt fourageren.

Bij het hakhoutbeheer en het kappen van haagkanten wordt uitgekeken dat voldoende, geschikte nestgelegenheid aanwezig blijft voor de Grauwe klauwier, onder de vorm van een afwisseling van Bramen, Wilgen, Elzen en Gelderse roos. Aangezien deze soort zeer trouw blijft aan zijn broedgebied, kan daaraan zeker tegemoet ge-

komen worden. We zijn ook benieuwd of door de aanleg van roggeakkers, omzoomd met eikewallen, eventueel een geschikt broedgebied gecreëerd wordt voor de Ortolaan, die steeds zeldzamer wordt, precies door het verdwijnen van dit typische akkerlandschap.

4. Evaluatie.

Na slechts enkele jaren beheer is het nog wat vroeg om reeds een evaluatie te maken. Toch zijn er op enkele percelen reeds duidelijke invloeden aanwezig.

In het algemeen is de hoogte van de vegetatie en de bedekking van allerhande ruigtekruiden in de hooilanden afgenomen. Na enkele jaren verschrallend beheer blijken enkele soortenarme vegetatietypen zich te ontwikkelen in de richting van soortenrijkere varianten. Op de hoger gelegen gronden trad na twee jaren verschrallend werken de Witbol sterk op de voorgrond, terwijl ook een aantal 'storingsindicatoren' als Brandnetel, Akkerdistel en Ridderzuring optraden. Na vier maaibeurten lijkt de Witbol af te nemen, terwijl de Akkerdistel vrijwel verdwenen is. Op wat schralere delen namen Tormentil, Blauwe knoop en Liggende vleugeltjesbloem toe. Ook de Gevlekte orchis vestigde er zich.

Op vochtige en natte plaatsen namen Rietgras, Kruipend struisgras, Liesgras, Pitrus en Veldrus gevoelig toe, maar ook interessantere soorten als Moerasviooltje, Waterdrieblad, Wateraardbei en Veenpluis, o.m. door de opstuwing van enkele greppeltjes. De Breedbladige orchis en de Borstelbies verschenen. De Draadrus verscheen in een perceeltje, in andere percelen breidde deze soort fel uit. Ook de Slangewortel kende een grote uitbreiding in een ruig hooiland. 37

Door het afsteken van enkele greppelkanten verschenen Waterporselein, Moerasdroogbloem en de vrij zeldzame Koningsvaren. Het hakken van Wilgen op venige grond leidde tot de vestiging en nadien zelfs tot een felle uitbreiding van het Schaduwkruiskruid, een soort die hier in de omgeving niet eerder werd aangetroffen. Op een zandige bodem ontstond na het weggappen van enkele Wilgen een vegetatie van o.m. Tormentil, Liggende vleugeltjesbloem en Liggend hertshooi.

Het plaggen op de heide levert uiteraard onmiddellijk veel duidelijker resultaten op. Dopheide, Ronde en Kleine Zonnedauw verschenen vrijwel overal. Op één plagplak verschenen na één jaar een twintigtal Klokjesgentianen, terwijl het tweede jaar dit aantal verdubbeld was. Op andere plaatsen troffen we dan weer andere soorten aan als Moeraswolfsklauw, Blauwe zegge, Witte en Bruine snavelbies.

Ook voor de fauna zijn reeds enkele resultaten merkbaar. Nadat we in januari 82 een bosuilenkast ophingen, werd deze nog hetzelfde jaar door een koppelje Bosuilen ingenomen. Door het opstuwen van enkele greppeltjes is het aantal Watersnippen in enkele terreinen toegenomen, terwijl ook de Waterral en het Porseleinhoen meer werden waargenomen. De Grauwe klauwier en enkele zangvogelsoorten profiteerden bovendien van het hakhoutbeheer. Ten slotte mag nog vermeld worden, dat door het opstuwen van de afwateringsgrachten van de vennen op het Militair Domein, het aantal broedvogels gevoelig is gestegen.

5. De praktijk van het beheer.

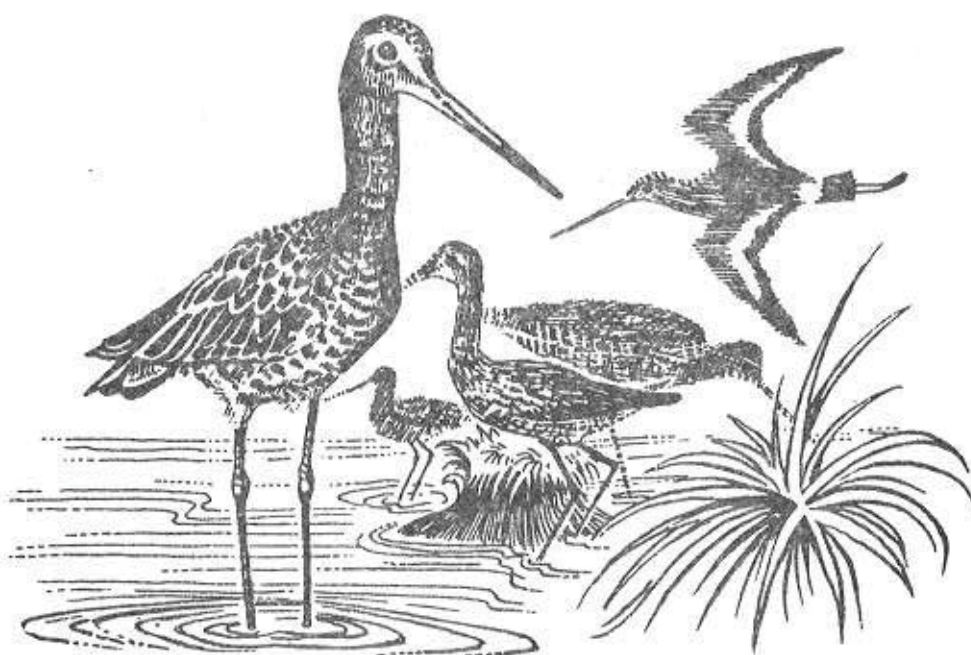
Het spreekt vanzelf dat een dergelijk arbeidsintensief beheer over zo een grote oppervlakte niet meer met vrijwilligerswerk alléén kan uitgevoerd worden. In het verleden hebben we enkele

jaren beroep kunnen doen op enkele B.T.K.-ers en de laatste jaren kregen we hulp van enkele gewetensbezwaarden, die bij ons hun burgerdienst volbrachten. Onlangs werd er ook een D.A.C-project goedgekeurd, waarbij ons twee handlangers werden toegekend. Ten slotte wordt er ons ook heel wat hulp geboden door personen die een vrijstelling van stempelcontrole bekomen om in het reservaat te helpen

Dit alles vergt echter heel wat organisatie en brengt veel financiële lasten mee: een secretariaat, één of meer werfketen, allerhande materiaal, een werklokaaltje... Voor het eigenlijke beheerswerk is er heel wat materiaal vereist. Voor het maaien hebben we een maaibalk (Type Bucher M 300) ter beschikking. Voor ruwere terreinen wordt een bosmaaiertje gebruikt en voor waardevolle begroeiingen wordt soms de zeis nog gehanteerd.

Voor het hooien beschikken we over een hooikeerder die aan de maaibalk kan gekoppeld worden, maar op gevoelige terreinen dient dit op de aloude manier te gebeuren. Voor het afvoeren van hooi of maaisel hebben we een tweedehandsdumper aangekocht en onze beheerswerkgroep heeft zelf een handige twee-assige hooiwagen geconstrueerd. Voor het afvoeren worden ook regelmatig twee jeeps van bestuursleden ingeschakeld. Door een bestuurslid werd een tweedehands-tractor (M.A.N.-diesel) aangekocht, evenals een ploeg, zodat we geen beroep meer moeten doen op loonwerkers. Voor het overige diende er natuurlijk ook heel wat klein materiaal aanschaf als plagzeisen, plagspaden, tir-forts, zowmessen, turflepels en dergelijke meer.

38

6. Problemen.

Wie bij het lezen van deze tekst zou kunnen gaan denken dat alles hier prima verloopt, vergist zich wel heel degelijk. Er zijn immers problemen allerharde. Daarbij zijn onder meer: -de sterke versnippering van het reservaat, waardoor niet alleen het uitwendig en het inwendig beheer, maar ook de toegangsmogelijkheden en de bewaking bemoeilijkt wordt.

- de sterke verruigingsstoestand waarin de meeste percelen zich bij de overdracht bevinden en waardoor de gewenste resultaten soms lang op zich laten wachten;
- de steeds toenemende recreatiedruk;
- het gebrek aan onderzoek, waardoor zowel voldoende kennis als tijd vereist is. Tot nogtoe gebeurde er slechts één onderzoek en wel inzake vegetatietypen van de heidegebieden door studenten van de R.U. van Utrecht en op dit ogenblik loopt een onderzoek omtrent de waterhuishouding door studenten van de Landbouwschool van Wageningen. Verder onderzoek is echter absoluut vereist o.m. inzake de bodem, de graslandvegetaties, enz...
- de problematiek rondom het beekbeheer, waarbij landbouw- en natuurverenigingen, zonder te spreken van de belangen, moedwillig tegenmekaar worden uitgespeeld;
- door de snelle uitbreiding van het reservaat wordt het, met dezelfde mogelijkheden, steeds moeilijker om de jaarlijkse maai-beurtdata te behouden;
- het gebrek aan ervaring inzake natuurbeheer waarover we, zeker in de beginfase beschikten;
- en niet in het minst, het gebrek aan medewerking, aan begrip zelfs, niet alleen vanwege zovele plaatselijke inwoners, maar zelfs van de overheidsinstanties. Meer zelfs: een niet aflatende lastercampagne en allerhande pogingen om onze werking te boycotten.

7. Een oproep!

Ik meen wel te mogen schrijven, dat wat er gebeurt in en rondom de Vallei van de Zwarte Beek, maar...ja, inderdaad nog niet genoeg naar onze zin is. En daarvoor missen we, zoals wellicht alle natuurbeschermingsverenigingen twee dingen, te weten: mankracht en geld.

Mankracht om te helpen bij het beheer, bij het uitwerken van allerhande educatieve projecten, bij het onderzoek, bij het ophalen van vuile olie of gebruikt papier...Voel jij daar wat voor, dan kan je altijd bij ons terecht. Beheerswerkdagen zijn er geregeld: elke tweede zaterdag van de maand, elke dag in juli en augustus, enkele zondagen per jaar...Misschien wil je wel je burgerdienst bij ons volbrengen of je wil je werkloze dag zinvol en aangenaam doorbrengen...Dat kan! Alle hulp is welkom.

Geld, veel geld is er nodig voor het beheer en voor de uitbouw van het reservaat. Je kunt onze werking steunen door lid te worden van Bero, of je kunt het reservaat een steuntje geven door te storten op het project 003 van de B.N.V.R.

Trouwens, ben je al lid van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten? Als overtuigd natuurbeschermer, natuurliefhebber, natuurgenieter...MOET je deze vereniging toch wel de nodige steun geven om haar werk tot uitbouw van natuurreservaten in ons land nog beter te kunnen volbrengen én om de stem van de natuurbeschermers meer kracht bij te zetten. De natuur heeft daar recht op. DUS: je zal wel storten op rekeningnummer 458-0013841-52 van Milieugroep Bero, Bosstraat 140, 3560 Beringen; of op het project 003 van de B.N.V.R. voor de Zwarte Beek: reknr: 293-0212075-88. Maar zeker zal je storten om lid te worden van de B.N.V.R. zelf (350 frank) op reknr: 000-0083431-11 van BNVR, Vautierstraat 29, 1040 Brussel. De natuur zal je dankbaar zijn!

Willy Vanlook, Koersel-Beringen;
 Conservator van het reservaat: de Vallei van de Zwarte Beek.
 Tekeningen: Roger van Avermaet.